

Oppilashuollon ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen järjestämisen toimintamalli

Lapsen ja nuoren koulupolku Somerolla

SISÄLLYSLUETTELO:

1. Johdanto
 - 1.1. Lainsäädäntö
 - 1.2. Opetussuunnitelman perusteet
2. Oppilashuolto
 - 2.1. Oppilashuollon organisaatio Someron koulutoimessa
 - 2.2. Oppilashuoltoryhmät ja oppilashuoltosuunnitelma
 - 2.3. Oppilaskohtainen oppilashuoltotyö
 - 2.4. Koulupsykologi
 - 2.5. Koulukuraattori
 - 2.6. Kouluterveydenhuolto
 - 2.7. Ennaltaehkäisevä oppilashuoltotyö
 - 2.7.1. Kodin ja koulun välinen yhteistyö
 - 2.7.2. Oppimistulosten ja työskentelyn seuranta ja opintojen ohjaus
 - 2.7.3. Poissaolojen seuranta
 - 2.7.4. Aamu- ja iltapäivätoiminta sekä koululaiskerhot
 - 2.8. Muu oppilashuolto
 - 2.8.1. Kouluruokailu
 - 2.8.2. Koulukuljetukset
3. Lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa
 - 3.1. Kuntouttava varhaiskasvatus
 - 3.2. Yksilöllisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintasuunnitelma
 - 3.3. Koulunkäynnin poikkeuksellinen aloittaminen
 - 3.4. Pidennetty oppivelvollisuus
4. Tukea tarvitsevien lasten opetus koulussa
 - 4.1. Eriyttäminen
 - 4.2. Tukiopetus
 - 4.3. Luokan kertaaminen
 - 4.4. Osa-aikainen erityisopetus
 - 4.5. Oppimissuunnitelma
 - 4.6. Avustajapalvelut
 - 4.7. Oppilaanohjaus
5. Erityisopetukseen ottamisen ja siirtämisen prosessi
6. Erityisopetukseen siirrettyjen lasten opetus
 - 6.1. Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma HOJKS
 - 6.2. Integrointi yleisopetuksen ryhmään
 - 6.3. Luokkamuotoinen erityisopetus
 - 6.4. Toiminta-alueittain järjestettävä opetus
 - 6.5. Koulunkäynnin järjestäminen muulla tavoin

7. Nivelvaiheet
 - 7.1. Esiopetuksesta perusopetukseen
 - 7.2. Kuudennelta seitsemännelle luokalle
 - 7.3. Perusopetuksesta toiselle asteelle

8. Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden arviointi
 - 8.1. Arvioinnin tehtävät
 - 8.2. Arvioinnin perusteet
 - 8.3. Erityistä tukea tarvitsevan oppilaan arviointi
 - 8.4. Päätösarviointi
 - 8.5. Todistukset

9. Oppilashuollon erityiskysymyksiä
 - 9.1. Oppilaan suojaaminen väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä
 - 9.2. Koulun päihdetyö
 - 9.3. Varautuminen ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteisiin sekä kuolemantapauksiin
 - 9.4. Turvallisuussuunnitelma

10. Kehittämiskohteet ja toimenpiteet
 - 10.1. Oppilashuolto
 - 10.2. Tukea tarvitsevien opetus

1. JOHDANTO

Huoli lasten ja nuorten hyvinvoinnista on läsnä jatkuvasti. Koska koulu on osa jokaisen lapsen arkipäivää useiden vuosien ajan, kääntyy huomio lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamisesta koulun mahdollisuuksiin osallistua tähän työhön. Vaikka koulu näyttelee keskeistä roolia lapsen ja nuoren hyvinvoinnin turvaamisessa on näihin tarpeisiin vastaaminen kuitenkin huoltajien ohella kaikkien eri hallinnonalojen yhteinen haaste.

Kouluissa on jo pitkään ponnisteltu eri tavoin tukea tarvitsevien oppilaiden kanssa. Tukea tarvitsevien oppilaiden asema on ollut aikaisemmin heikosti määritelty. Nyt opetuslainsäädännön uudistuttua tähän asiaan on kiinnitetty uudessa lainsäädännössä erityistä huomiota. Kouluille on tullut velvoite järjestää tukitoimia niitä tarvitseville. Opetusministeriössä ja opetushallituksessa on kiinnitetty yhä enemmän huomiota oppilaiden hyvinvoinnin ja oppilashuollon järjestämisvastuun määrittelyyn sekä koulujen turvallisuuden lisäämiseen. Koulujen oppilashuollon käytännöt kirjataan nyt ensimmäistä kertaa koulujen opetussuunnitelmiin opetushallituksen velvoittamana. Työ tukea tarvitsevien lasten ja nuorten auttamiseksi sisältyy nyt lakisääteisesti ja selkeästi määriteltynä koulun perustehtävään. Tehtävästä suoriutuakseen opetuksen järjestäjä tarvitsee ennaltaehkäisevien ja hyvinvointia tukevien rakenteiden kehittämistä ja todettujen ongelmatilanteiden ratkaisumalleja.

1.1. Lainsäädäntö

Oppilashuollon säädöspohja on laaja-alainen. Oppilashuollosta säädetään perusopetuslaissa, lukiolaissa, kansanterveyslaissa sekä lastensuojelulaissa. Eduskunta on helmikuussa 2003 päättänyt lisätä ja vahvistaa perusopetuslain ja lukiolain lasten ja nuorten kehitykseen liittyvien vaikeuksien ennalta ehkäisemistä ja varhaista puuttumista. Kouluyhteisön turvallisuuden edistämiseksi tulee opetuksen järjestäjän laatia suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Samoin opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt.

Perusopetuksessa oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä ja tarvittava oppilashuolto. Oppilashuoltoon sisältyy opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut. Oppilashuollon palvelut ovat kansanterveyslaissa (66/1972) tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa (683/1983) tarkoitettu kasvamisen tukeminen. Vuoden 1990 lastensuojelulain muutoksessa (139/1990) säädetään kuntien velvollisuudeksi järjestää riittävää tukea, ohjausta ja muita tarpeellisia toimenpiteitä koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien psyykkisten ja sosiaalisten vaikeuksien poistamiseksi sekä koulun ja kotien yhteistyön kehittämiseksi. Tätä tarkoitusta varten kunnissa voi olla koulukuraattoreita ja koulupsykologeja, joiden tulee myös osallistua koulun kasvatus- ja opetustyön suunnitteluun ja kehittämiseen. Laki edellyttää yhteistyötä kouluyhteisössä sekä kotien ja eri hallintokuntien kanssa.

Huoltajan mahdollisuuksia seurata oppivelvollisuuden suorittamista on parannettu velvoittamalla opetuksen järjestäjä ilmoittamaan oppilaan luvattomista poissaoloista huoltajalle. Kurinpitörangaistuksen saaneelle oppilaalle tai oppilaalle, jolta opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän ajaksi, on järjestettävä tarvittava oppilashuolto.

Lukiokoulutuksessa vammaisella tai muusta syystä tukea tarvitsevalla opiskelijalla on oikeus opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin, muihin opetuspalveluihin ja opiskelijahuollon palveluihin. Koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia, että opiskelijalle annetaan tieto hänen käytettävissään olevista terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluista ja että hänet ohjataan hakeutumaan niihin.

Salassapitosäädökset, jotka koskevat koulutoimen sisäistä tietojenvaihtoa, ovat perusopetuslain 40 §:ssä ja lukiolain 32 §:ssä. Niiden mukaan opetuksen ja koulutuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet, oppilaitoksen henkilöstö ja opetusharjoittelua suorittavat henkilöt eivät saa ilmaista luvattomasti sivullisille, mitä he ovat koulutukseen liittyviä tehtäviä hoitaessaan saaneet tietää oppilaiden taikka koulun muun opetuksen henkilöstön taikka heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista ja taloudellisesta asemasta. Oppilashuoltoryhmässä käsiteltävät oppilaan, oppilaan perheen sekä oppilaan muiden läheisten yksityiselämää koskevat tiedot sekä koulupsykologien, koulukuraattorien ja kouluterveydenhuollon asiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat salassa pidettäviä.

Tämän salassapito- ja vaitiolovelvollisuuden estämättä saavat edellä tarkoitetut henkilöt sekä kouluterveydenhuollosta ja muusta oppilashuollosta vastaavat henkilöt antaa toisilleen sekä koulutuksesta vastaaville viranomaisille opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot.

Laissa säädetyissä tilanteissa opetustoimen viranomaisella ja terveydenhuollon ammattihenkilöstöllä on salassapitosäädösten estämättä **tiedonantovelvollisuus sosiaalihuollon viranomaisille**.

Lastensuojelulain (683/1984) 40 §:n mukaan opetustoimen viranomaisella on myös **velvollisuus** viipymättä **ilmoittaa** virkaa tai tointa hoitaessaan havaitsemastaan ilmeisestä lastensuojelun tarpeesta sosiaalilautakunnalle.

Alaikäinen voi tietyissä tilanteissa kieltää itseään koskevien tietojen luovuttamisen huoltajilleen. Silloin kun alaikäinen katsotaan ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykeneväksi päättämään omasta hoidostaan, hänellä on potilaslain (785/1992, 9§ 2 mom.) perusteella oikeus kieltää terveydentilaansa ja hoitoansa koskevien tietojen antaminen huoltajalleen. Potilaslain alaisia toimijoita oppilashuollossa ovat kouluterveydenhoitaja, koululääkäri ja koulupsykologi. Sosiaalihuollon asiakaslain (11§, 3 mom.), joka koskee koulukuraattorin toimintaa, mukaan alaikäinen voi painavista syistä ja asian laatu huomioiden kieltää antamasta itseään koskevia tietoja huoltajalleen, jollei se ole selvästi alaikäisen edun vastaista.

1.2. Opetussuunnitelman perusteet

Opetussuunnitelman perusteet on opetushallituksen antama kansallinen kehys, jonka pohjalta paikallinen opetussuunnitelma laaditaan. Uusien, vuonna 2004 ilmestyneiden opetussuunnitelman perusteiden mukaan opetussuunnitelmaan on kirjattava myös oppilashuollon linjaukset. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004) todetaan, että oppilashuoltoon kuuluu lapsen ja nuoren oppimisen perusedellytyksistä, fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtiminen. Oppilashuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea.

Oppilashuollon tavoitteena on:

- luoda terve ja turvallinen oppimis- ja kouluympäristö,
- suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä
- edistää kouluyhteisön hyvinvointia
- oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä koulunkäyntiin liittyvien muiden ongelmien ehkäiseminen, tunnistaminen, lieventäminen ja poistaminen mahdollisimman varhain.

Oppilashuollolla

- edistetään välittämisen, huolenpidon ja myönteisen vuorovaikutuksen toimintakulttuuria kouluyhteisössä
- varmistetaan kaikille tasavertainen oppimisen mahdollisuus
- edistetään lapsen ja nuoren oppimista ja tasapainoista kasvua ja kehitystä.

Oppilashuolto kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Sitä toteutetaan hyvässä yhteistyössä kotien kanssa. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, lapsen, nuoren ja heidän huoltajiensa kunnioittaminen sekä eri osapuolien tietojensaantia ja salassapitoa koskevat säännökset. Oppilashuoltotyötä voidaan koordinoita ja kehittää moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä.

Opetussuunnitelmaan tulee laatia suunnitelma, jossa kuvataan oppilashuollon tavoitteet ja keskeiset periaatteet:

- toiminta kouluyhteisön terveyden, hyvinvoinnin, turvallisuuden, sosiaalisen vastuullisuuden ja vuorovaikutuksen edistämiseksi
- oppilaalle tarjottava yleinen oppilashuollollinen tuki ja ohjaus koulunkäynnissä sekä lapsen ja nuoren fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen tukemisessa
- yhteistyö oppimissuunnitelman tai henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa ja seuraamisessa sekä jatko-opintojen suunnittelussa
- oppilaalle tarjottava oppilashuollollinen tuki erilaisissa vaikeuksissa ja kurinpitorangeistusten yhteydessä sekä silloin, kun opetukseen osallistuminen on eväty
- oppilashuollon yhteistyö kodin, koulun, oppilashuollon palvelujen asiantuntijoiden tai muiden asiantuntijoiden ja paikallisten tukiverkoston kanssa
- toimenpiteet ja työn- ja vastuunjako seuraavien ongelma- ja kriisitilanteiden ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi tai hoitamiseksi:
 - poissaolojen seuranta
 - kiusaaminen, väkivalta ja häirintä
 - mielenterveyskysymykset
 - tupakointi ja päihteiden käyttö
 - erilaiset tapaturmat, onnettomuudet ja kuolemantapaukset
- koulumatkakuljetuksissa yleiselle turvallisuudelle asetettujen tavoitteiden toteutuminen
- kouluruokailun järjestämisessä huomioon otettavien terveys- ja ravitsemuskasvatuksen ja tapakasvatuksen tavoitteet.

2. OPPILASHUOLTO

Oppilashuollon tavoitteena on luoda terve ja turvallinen oppimis- ja kouluympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää koko kouluyhteisön hyvinvointia. Perusopetuksen oppilashuollon tavoitteena on oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä koulunkäyntiin liittyvien muiden ongelmien ehkäiseminen, tunnistaminen, lieventäminen ja poistaminen mahdollisimman varhain.

Perusopetuksen oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän osaamisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuollolla varmistetaan kaikille tasavertainen oppimisen mahdollisuus. Oppilashuollolla tuetaan yksilön ja yhteisön toimintakyvyn säilyttämistä myös fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta uhkaavissa tilanteissa.

Perusopetuslain mukaan oppilaalla on oikeus saada oppilashuolto maksutta. Oppilashuoltotyötä koordinoidaan ja kehitetään moniammatillisessa oppilashuollon ohjausryhmässä sekä koulujen oppilashuoltoryhmissä.

2.1. Oppilashuollon organisaatio Someron koulutoimessa

Oppilashuollon organisointi ja kehittäminen kuuluu Somerolla koulutoimen tehtäviin. Koulutoimi kuuluu sivistystoimen alaisuuteen. Oppilashuoltoa toteutetaan poikkihallinnollisena yhteistyönä sivistystoimen ja perusturvan kanssa, johon myös nuorisotoimi ja perusturvalautakunnan alaiset terveys- ja sosiaalityötoimi kuuluvat. Koulutoimessa koulujen oppilashuoltotyön perusteista ja yleisistä linjauksista vastaa oppilashuollon ohjausryhmä, jonka pysyviä jäseniä ovat sivistysjohtaja puheenjohtajana, koulupsykologi sekä koulukuraattori. Ohjausryhmässä voi olla muitakin jäseniä aina tarpeen mukaan.

2.2. Oppilashuoltoryhmät ja oppilashuoltosuunnitelma

Someron kaupungissa jokaisella koululla on oppilashuoltoryhmä. Oppilashuoltoryhmä on koulussa toimiva moniammatillinen tiimi, jossa koordinoidaan, kehitetään ja arvioidaan oppilashuoltotyötä. Oppilashuoltoryhmän työskentelyssä jokainen asiantuntija tuo oman ammatillisen näkökulmansa, osaamisensa, tietonsa, taitonsa kokemuksensa ja arvionsa koko työryhmän käyttöön.

Oppilashuoltoryhmän ydinryhmän muodostavat rehtori/koulurehtori, erityisopettaja, koulupsykologi ja –kuraattori, terveydenhoitaja sekä yläkoulussa opinto-ohjaaja. Ryhmien työskentelyyn osallistuvat tarvittaessa luokanvalvojat, aineenopettajat tai luokanopettajat, sosiaalityöntekijä, koululääkäri, koulunkäyntiavustaja, huoltaja tai joku muu henkilö. Ryhmän toiminnasta vastaa ja puheenjohtajana toimii koulun rehtori/koulurehtori. Oppilashuoltoryhmät kokoontuvat koulun koosta riippuen joko viikoittain, joka toinen viikko tai kuukausittain.

Oppilashuoltoryhmä tekee rehtorin/koulurehtorin johdolla lukuvuoden alussa **oppilashuoltosuunnitelman** osana koulun toimintasuunnitelmaa. Suunnitelma voi olla tarvittaessa yksityiskohtaisempi, kuin koulun toimintasuunnitelmassa oleva oppilashuollon osio. Suunnitelman lähtökohtana ovat koulun alue sekä koulun erityispiirteet ja tarpeet (erityisopetuksen määrä, palvelujen saatavuus, monikulttuurisuus). Oppilashuoltoryhmässä mietitään lukuvuoden kehittämiskohteet ja tavoitteet sekä tehtävät tavoitteiden saavuttamiseksi. Ryhmässä laaditaan toimintakalenteri, jossa huomioidaan asioiden kiireellisyysjärjestys ja kouluvuoden eri vaiheissa säännöllisesti toistuvat kokoukset (koulutulokkaat, nivelvaiheet, erityisopetuspäätöstä hakevat). Koska työtä on paljon, ryhmässä sovitaan työn kohdentamisesta ja vastuualueista kunkin työntekijän kohdalla. Oppilashuoltosuunnitelma käsitellään yhdessä opettajakunnan kanssa. Oppilashuoltoryhmä arvioi toimintansa toteutumista lukuvuoden lopussa ja toteutuneen toiminnan arviointi liitetään koulun toimintakertomukseen.

Oppilashuoltoryhmät Somerolla noudattavat yhtenäisiä käytänteitä:

Tiedottaminen

Oppilashuoltoryhmä tiedottaa toiminnastaan säännöllisesti. Oppilashuollon teema voi olla aiheena opettajakokouksessa esim. kerran lukukaudessa. On tärkeää, että tiedot oppilashuollosta ovat ajan tasalla yhteystietojen ja vastaanottoaikojen osalta koulun kotisivuilla ja puhelinluetteloissa. Koteihin jaettavat tiedotteet ja vanhempainillat ovat hyvä tapa tavoittaa vanhemmat ja kertoa ryhmän toiminnasta. Tiedottaminen oppilaille tapahtuu esim. luokkakäyntien avulla.

Kokouskäytännöt

Oppilashuoltoryhmän kokoukseen tulee varata säännöllinen aika sekä rauhallinen paikka, joka mahdollistaa keskustelun. Ryhmälle tulevien asioiden luonne edellyttää usein pysähtymistä ja kiireettömyyttä. asiat ovat arkaluonteisia ja vaikeita, joten kiireessä käytävät keskustelut saattavat aiheuttaa väärinkäsityksiä ja vaarantaa oppilaiden ja perheiden oikeusturvan toteutumisen. On tärkeää pyrkiä minimoimaan myöhästymiset ja poissaolot kokouksista.

Toimintatavat

Ryhmän käsittelyyn asiat tulevat kahdella tavalla: ryhmän ulkopuolelta, tavallisimmin opettajalta, tai ryhmän omasta aloitteesta. Oppilashuoltoryhmässä käsitellään sekä kouluyhteisön hyvinvointia edistäviä toimia että yksittäistä luokkaa tai oppilasta koskevia asioita. Opettajainhuoneessa voi olla aloitelaatikko tai aloitevihko, jota kautta asioita saadaan ryhmän käsittelyyn. Oppilaan tietosuoja on erityisesti huomioitava oppilashuollon asioiden hoidossa. Akuuttien ongelmatilanteiden varalle tulee sopia yhteinen erillinen menettelytapa.

Oppilashuoltoryhmän kokoukseen tulevan opettajan tulee valmistautua kokousta varten. Koulussa voi olla käytössä kaavake, jonka avulla opettaja voi valmistautua tuomaan asian oppilashuoltoryhmään. Hän voi pohtia ryhmään tuotavia asioita etukäteen yhdessä erityisopettajan, koulukuraattorin tai – psykologin kanssa. Luokkakäynnit voivat tuoda ryhmän jäsenille tärkeää tietoa oppilaista ennen kokousta.

Työnjako

Päällekkäisen työn välttämiseksi oppilashuoltoryhmässä tehdään selkeät yhteistyösopimukset, sovitaan työnjaosta ja tiedottamisesta. Työnjaon rajat ovat kuitenkin usein häilyvät, koska huolia on monella alueella. Työskentelyn aikatauluista ja vastuista sopiminen on yksi oppilashuoltoryhmän keskeinen tehtävä.

Dokumentointi

Eri osapuolten oikeusturvan kannalta on tärkeää, että oppilashuoltotyö kirjataan pöytäkirjoiksi tai muistioiksi. Pääsääntöisesti näihin kirjataan vain tehdyt sopimukset ja sopimukseen perustuva työnjako. Erillistä oppilaskohtaista rekisteriä koululle ei ole tarkoituksenmukaista oppilashuoltotyön osalta muodostaa.

Oppilashuoltoa koskevat asiakirjat ovat julkisuuslain 24 §:n 30 kohdan mukaan salassa pidettäviä. Tämän vuoksi oppilashuoltoa koskevat asiakirjat kuten muutkin salassa pidettäviä tietoja sisältävät asiakirjat säilytetään koululla lukitussa kaapissa.

Arviointi

Arvioinnissa tulee huomioida sekä koko koulun toteuttama oppilashuollollinen työ että oppilashuollon palvelut. Myös oppilashuoltoryhmän on hyvä arvioida toimintaansa. Etenkin lukuvuoden lopussa on hyvä varata aikaa arviointikeskusteluille. Oppilashuoltosuunnitelma ja – kertomus toimivat hyvin arvioinnin välineenä. Niin ikään kirjalliset palautelomakkeet ja yhteinen käsittely opettajainkokouksessa ovat arviointia.

2.3. Oppilaskohtainen oppilashuoltotyö

Usein lapsen ja nuoren asioita hoidetaan monissa yhteistyöverkostoissa. Peruseriaate yhteistyössä on lapsen ja nuoren vanhempien antama suostumus eri toimijatahojen välisiin neuvotteluihin. Koulujen oppilashuoltoryhmät huolehtivat tarvittaessa ohjaamisesta jatkotutkimuksiin ja hoitopaikkoihin, mikäli koulun oppilashuollollinen työ ja oppilashuollon palvelut eivät ole tarkoituksenmukaisia tai ovat osoittautuneet riittämättömiksi.

Oppilashuollon oppilaskohtainen työ voidaan jaotella karkeasti kolmeen alueeseen ongelmien ensisijaisen ilmiänsuon perusteella:

a) Ensisijaisesti oppimisessa ja työskentelyssä näkyvät vaikeudet

- Opettaja on yhteydessä oppilaan huoltajiin
- Opettaja pohtii tilannetta ja tukitoimia erityisopettajan kanssa
- Kun ongelmille halutaan moniammatillista käsittelyä, opettaja tuo asian oppilashuoltoryhmän käsittelyyn. Oppilashuoltoryhmässä suunnitellaan tukitoimet.
- Mikäli oppilaan oppimisvaikeuksien taustalla mahdollisesti olevia kokonaiskehitykseen liittyviä pulmia ei ole aiemmin selvitetty ja mikäli vanhemmat niin haluavat, koulupsykologi tai muu tutkiva taho voi tehdä oppilaalle psykologisen tutkimuksen. Koulukuraattori on tarvittaessa käytettävissä sosiaalista selvitystä varten.
-

- Mikäli pulmat eivät lieivity, mietitään koulun ulkopuolisen avun hakemista: esim. Perheneuvolat Lastenneurologiset ja lastenpsykiatriset ja nuorisopsykiatriset poliklinikat
Yksityissektorin erityistason työntekijät, esim. neuropsykologit
Oppimistutkimuksen keskus
- Jotta tuloksia voidaan optimaalisesti käyttää oppilaan hyväksi koulussa, tulee avoimen keskustelun tutkimustuloksista olla mahdollista. Usein tämä järjestyy yhteisellä palautekeskustelulla.

b) Ensisijaisesti tunteiden ja toiminnan säätelyssä sekä vuorovaikutussuhteissa näkyvät vaikeudet

- Opettaja on yhteydessä oppilaan huoltajiin
- Kun ongelmille halutaan moniammatillista käsittelyä, opettaja tuo asian oppilashuoltoryhmän käsittelyyn. Oppilashuoltoryhmässä suunnitellaan tukitoimet.
- Apua ja arviota voidaan pyytää ensisijaisesti koulun omilta yhteistyötahoilta (koulupsykologi, koulukuraattori, kouluterveydenhuolto) sekä kaupungin perheneuvolasta ja sosiaalitoimistosta.
- Erityistason yhteistyötahoina toimivat mm. lasten ja nuorten psykiatriset poliklinikat ja – osastot sekä yksityissektorin terapeutit.

c) Ensisijaisesti huolenpidon puutteesta johtuvat vaikeudet

- Opettaja on yhteydessä oppilaan huoltajiin
- Opettaja tuo asian oppilashuoltoryhmän käsittelyyn. Oppilashuoltoryhmässä suunnitellaan jatkotoimenpiteet. Koulun tarjoaman tuen lisäksi sovitaan oppilashuoltoryhmässä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä.
- Lastensuojeluilmoitus tehdään ottamalla yhteyttä sosiaalitoimiston sosiaaliryöntekijään ja kertomalla hänelle huoli tai tekemällä kirjallinen ilmoitus.

Lastensuojelulain 8. luvun 40 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus lasta tai nuorta koskevassa huolestuttavassa tilanteessa:

”Jos sosiaali- ja terveydenhuollon, koulutoimen, poliisitoimen tai seurakunnan palveluksessa taikka luottamustoimessa oleva henkilö on virkaa tai tointa hoitaessaan saanut tietää ilmeisestä perhe- ja yksilökohtaisen lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta, hänen on ilmoitettava asiasta viipymättä sosiaalilautakunnalle. Myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä tällaisen ilmoituksen.

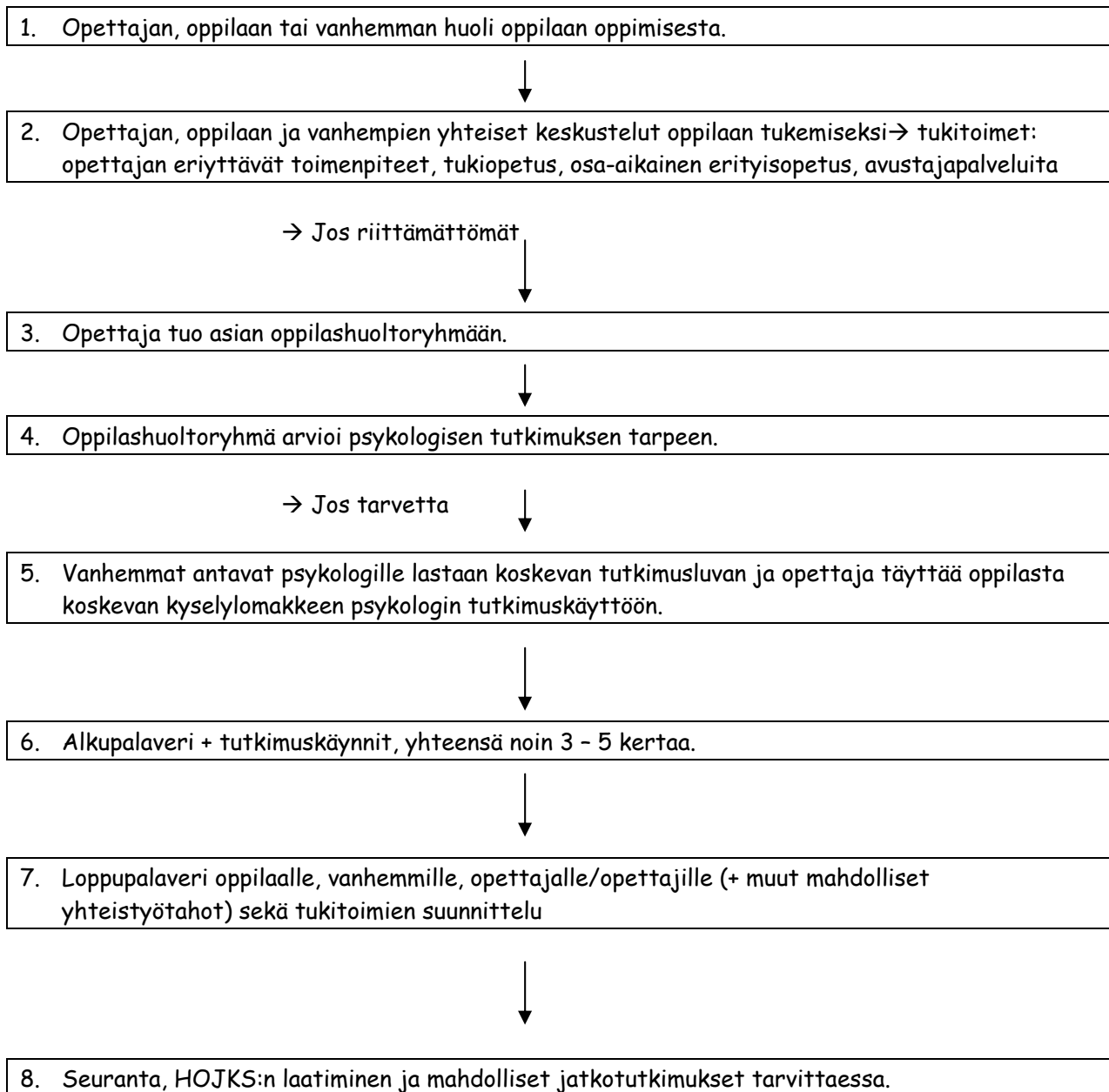
2.4. Koulupsykologi

Koulupsykologitoiminta on lakisääteistä, perusopetus- ja lukiolakiin perustuvaa oppilashuollon palvelujen toteuttamista. Koulupsykologitoiminnan tavoitteena on lasten koulunkäynnin, oppimisen ja hyvinvoinnin edistäminen ja tukeminen. Fokus on lapsessa, mutta työtä tehdään myös vanhempien, koulun henkilökunnan ja sivistystoimen yhteistyön

kautta. Koulupsykologin työ on luonteeltaan sekä ennaltaehkäisevää, että korjaavaa. Koulupsykologi pyrkii olemaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa mukana ehkäisemässä ja katkaisemassa oppilaan syrjäytymistä. Työn painopiste on alakouluikäisten lasten parissa. Alle kouluikäisten lasten kanssa koulupsykologi on yhteistyötahona kouluvalmiusasioissa ja koulumuodon suunnittelemisessa. Koulupsykologi toimii kaikkien Someron peruskoulujen ja lukion oppilashuoltoryhmien jäsenenä. Oppilashuoltoryhmien toiminnan kautta koulupsykologitoiminnan yhteisöllinen ja konsultoiva puoli tulee parhaassa tapauksessa hyvin käyttöön.

Koulupsykologille voi tulla oppilas oma-aloitteisesti sekä huoltajan tai opettajan yhteydenotosta tai ohjaamana.

Oppimisvaikeuksien selvittämisen etenemispolku:

2.5. Koulukuraattori

Koulukuraattorin työn lainsäädännölliset perusteet löytyvät lastensuojelulaista ja –asetuksesta sekä perusopetuslaista. Koulukuraattori on koulun sosiaalityöntekijä, jonka tehtävänä on tukea ja auttaa oppilaita koulunkäyntiin, vapaa-aikaan ja muuhun sosiaaliseen kasvuun ja kehitykseen liittyvissä kysymyksissä. Ratkaisuja näissä ilmenneisiin pulmatilanteisiin koulukuraattori etsii yhdessä oppilaan, vanhempien, opettajien ja muun oppilashuoltohenkilöstön kanssa. Yhteistyötä tehdään myös muiden viranomaisten, kuten lastensuojelun, perheneuvolan ja terveydenhuollon kanssa. Tarvittaessa oppilaita ja heidän huoltajiaan ohjataan näiden palveluiden piiriin. Koulukuraattorin pääasiallisena työmenetelmänä ovat kahdenkeskiset keskustelut ja erilaisten koulunkäyntiä koskevien sopimusten teko oppilaiden kanssa sekä yhteistyö oppilaiden huoltajien ja opettajien kanssa. Koulukuraattori toimii kaikkien Someron peruskoulujen ja lukion oppilashuoltoryhmien jäsenenä. Kuraattorin työn selkeä painopiste on kuitenkin Kiiruun yläkoulun luokkien 7-9 parissa.

Koulukuraattorille voi tulla oppilas oma-aloitteisesti sekä huoltajan tai opettajan yhteydenotosta/ohjaamana.

Somerolla koulukuraattorin tehtäviä hoitaa sosiaalityöntekijä-koulukuraattori, jonka työajasta puolet on tarkoitettu käytettäväksi koulukuraattorin eli koulun sosiaalityön tehtäviin ja puolet sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijän tehtäviin. Hallinnollisesti sosiaalityöntekijä-koulukuraattorin virka sijoittuu perusturvatoimeen ja kuraattorin lähimpänä esimiehenä toimii johtava sosiaalityöntekijä.

2.6. Kouluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuolto on tärkeä osa kansanterveystyötä. Sen tarkoituksena on turvata jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisimman terve kasvu ja kehitys ja luoda perusta aikuisiän terveydelle ja hyvinvoinnille. Terveyttä tarkastellaan lapsen ja nuoren psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen kehityksen, toimintakyvyn ja hyvinvoinnin kannalta.

Kouluterveydenhuolto on kokonaisvaltaista lasten ja nuorten terveydenhuoltoa. Kouluterveydenhuollon ydintoimintoja ovat mm. terveystarkastukset, terveysneuvonta, terveystarkastus ja koulun terveydellisten olojen valvonta.

Kouluterveydenhuolto kuuluu koulussa oppilashuollon kokonaisuuteen. Kouluterveydenhuoltoa toteuttavat kouluterveydenhoitajat yhdessä koululääkärien kanssa.

2.7. Ennaltaehkäisevä oppilashuoltotyö

Oppilashuollon tavoitteet saavutetaan parhaiten ennaltaehkäisevällä työllä luomalla koulun työskentely, toimintaympäristö ja – kulttuuri sellaiseksi, että ne tuottavat hyvinvointia. Seuraavilla toiminnoilla ennaltaehkäistään oppilaiden ja kouluyhteisöjen ongelma- ja kriisitilanteiden syntymistä tai jo olemassa olevien ongelmien vaikeutumista:

1. Oppilaiden sijoittaminen kotiluokkiin
 - huomioidaan opettajan eriyttämisen mahdollisuudet erilaisissa luokissa
 - lievät oppimisvaikeudet hoituvat pienemmässä luokassa luokanopettajan ja erityisopettajan yhteistyönä
2. Moniammatillinen seuranta
 - varhaiskasvatuksen ja neuvolan kanssa tehtävä yhteistyö
 - kouluvalmiusselvitykset
 - kouluterveystarkastukset
 - tukitoimien välitön aloittaminen
 - poissaolojen seuranta
 - tehokas opintojen ohjaus
 - ammatinvalinnanohjaus, tulevaisuuden suunnittelu, jatko-opintoihin haku
3. Varhainen ongelmien tunnistaminen
 - oppilashuoltohenkilöstön konsultointi
 - seulonnoissa esiin tulleiden ongelmien hoitaminen ja seuranta
 - tiedonsiirto nivelvaiheissa
4. Koulutuksen nivelvaiheiden huolellinen työstäminen
 - nivelneuvottelut
 - tehokas tiedonsiirto
 - HOJKS -oppilaiden siirtopalaverit
5. Kodin ja koulun luottamuksen rakentaminen
 - Vanhempainillat ja vartit
 - luokkatoimikunnat ja vanhempainyhdistykset
 - reissuvihko, puhelin, sähköposti
6. Kummi- ja tukioppilastoiminta
7. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta sekä kerhotoiminta
8. Yhteistyö nuorisotoimen kanssa
9. Ennaltaehkäisevä päihdetyö

2.7.1. Kodin ja koulun välinen yhteistyö

Kodin ja koulun välinen hyvä yhteistyö on toimivan oppilashuollon ydin. Hyvän yhteistyön onnistumisen edellytyksenä on avoin ja luottamuksellinen viestintä molemmilta osapuolilta. Vanhempainien mielipiteitä kuunnellaan mahdollisuuksien mukaan koulua ja koulun kehittämistä koskevissa asioissa. Perusvälineinä koulun ja kodin yhteistyölle kuuluvat vanhempainillat ja vanhempainvartit eli ns. kolmikantakeskustelut. Koulu myös tiedottaa huoltajia koulun ja luokan yhteisistä asioista ja tapahtumista säännöllisesti. Oppilaskohtaisesti opettajan tulee olla huolta herättäneistä asioista ensisijaisesti yhteydessä huoltajiin. Koti saa tietoa oppimisen sujumisesta myös mm. koetuloksista. Vuorovaikutus kodin kanssa lisää opettajan oppilastuntemusta ja auttaa häntä opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Huoltajilla on ensisijainen kasvatusvastuu.

Koulu puolestaan tukee kodin kasvatustehtävää ja vastaa oppilaan kasvatuksesta ja opetuksesta kouluyhteisön jäsenenä. Oma luokanopettaja tai luokanvalvoja on luontevin ja tärkein linkki kodin ja koulun välisen hyvän yhteistyön toteuttajana. Oppilashuollollista yhteistyötä kotien kanssa tekevät lisäksi erityisopettaja, opinto-ohjaaja, terveydenhoitaja, koulukuraattori ja koulupsykologi.

2.7.2. Oppimistulosten ja työskentelyn seuranta ja opintojen ohjaus

Kaikkien opettajien tehtävänä on ohjata oppilasta eri oppiaineiden opiskelussa sekä auttaa oppilasta kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan ja oppimisen valmiuksiaan sekä ennalta ehkäistä opintoihin liittyvien ongelmien syntyä.

Opettaja seuraa oppilaiden oppimista päivittäin oppitunneilla läksyjen kuulustelu ja opetuskeskustelun, tehtävien tekemisen ja muun työskentelyn lomassa. Kirjallisia läksyjen kuulusteluja ja kokeita pidetään säännöllisesti. Kokeiden tarkoitus on saada selville, kuinka hyvin opetetut asiat on omaksuttu. Erityisopettajalla on myös omat keskeiset oppimisalueiden kehittymisen seurantamenetelmänsä opettajan työn tueksi. Kun opettaja huomaa, että oppilaalla on vaikeuksia oppia tai hän ei kykene keskittymään tuntityöskentelyyn, hänellä on heikko motivaatio tms., hän keskustele oppilaan kanssa ja/tai ryhtyy muihin toimiin, jolla oppilasta voidaan tukea (esim. vanhempainvartti, tukiopetus, yhteistyö erityisopettajan kanssa).

Erityisen tarkasti tulee ohjata ja tukea niitä oppilaita, joilla on todettu opiskeluun liittyviä vaikeuksia.

Opinto-ohjaajan tehtäviin luokilla 7 – 9 kuuluu luokka- ja yksilökohtainen opintojen ohjaus, jossa keskitytään oppimistaitojen kehittämiseen. Toinen keskeinen opintojenohjauksen sisältö ylemmillä luokilla on tutustua eri ammattialoihin ja ohjata oppilasta tekemään realistiset jatko-opintosuunnitelmat ja valmentautua niihin. Niiden oppilaiden kohdalla, jotka ovat vaarassa jäädä koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle perusopetuksen jälkeen, opinto-ohjaus on tehostettua. Opinto-ohjauksen tavoitteet ja sisällöt on esitetty tarkemmin opetussuunnitelmassa.

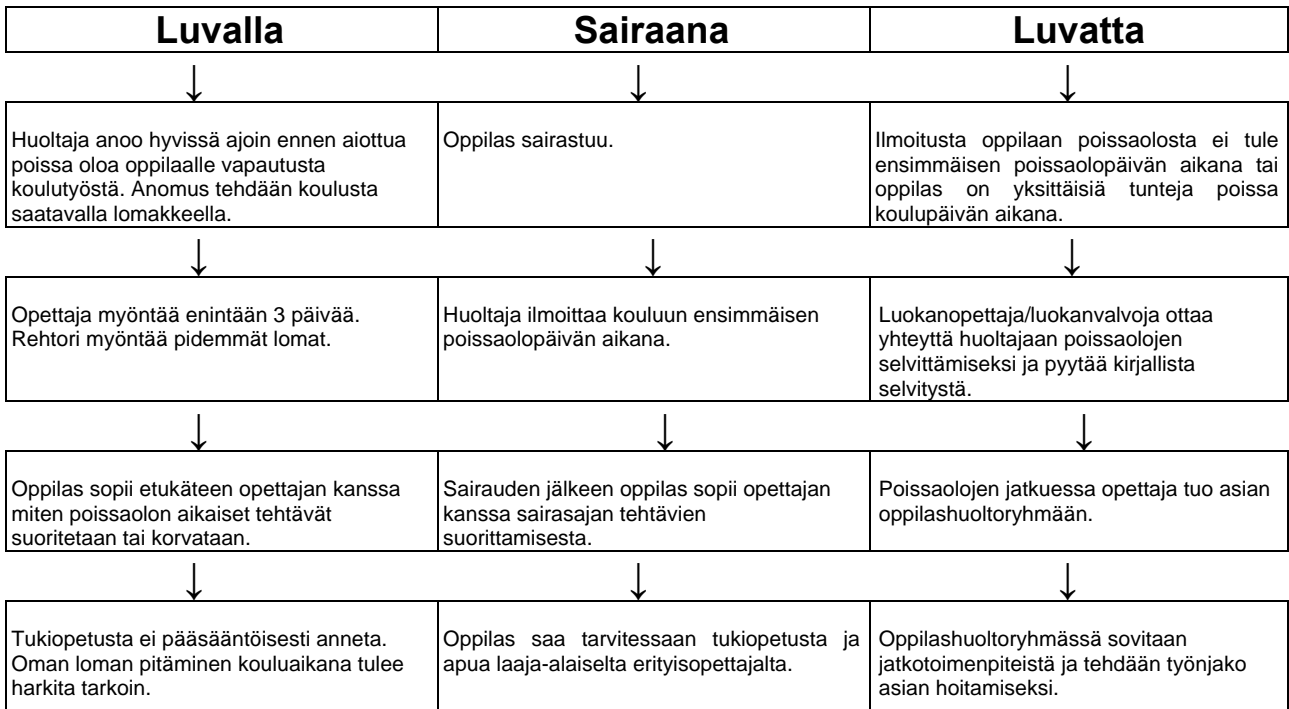
2.7.3. Poissaolojen seuranta

Perusopetuslain mukaan (POL 26 §) opetuksen järjestäjän, ts. koulun tulee seurata perusopetukseen osallistuvan oppilaan poissaoloja ja ilmoittaa luvattomista poissaoloista huoltajalle. Huoltaja on velvollinen huolehtimaan siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua. Poissaolojen seurannan toimivuus edellyttää sekä kodin että koulun sitoutumista asian hoitamiseen, selkeitä pelisääntöjä ja koko kouluyhteisön ennaltaehkäisevää toimintaa.

Systemaattisen poissaolojen ilmoittamis- ja seurantamallin avulla huolehditaan osaltaan koulun velvoitteesta seurata oppilaiden poissaoloja että toisaalta edistetään oppilaiden hyvinvointia ja mielenterveyttä varhaista apua poissaoleville oppilaille tarjoamalla.

Toimintamalli

Oppilaan poissaolot:

Epäselvät ja runsaat oppilaan poissaolot:

1 Huoltaja hyväksyy poissaoloja, vaikka oppilas ei ole sairas.	2 Oppilas sairastelee epätavallisen paljon.	3 Koulun yhteydenotoilla huoltajaan poissaolojen vuoksi ei ole toivottua vaikutusta
--	---	---

Jatkotoimenpiteitä:

<p><u>Palaverit oppilaan ja huoltajan kanssa:</u></p> <ul style="list-style-type: none">tavoitekeskustelut ja seurantaoppilaan omat ratkaisumallitoppilaan oman vastuunoton lisääminenyksilölliset opetusjärjestelyt

<p><u>Oppilashuollon palvelujen tarjonta:</u></p> <ul style="list-style-type: none">kouluterveydenhoitaja ja koululääkärikoulupsykologikoulukuraattorikoulun ulkopuolinen apu
--

Seuranta:

<p><u>Luokanopettaja/luokanvalvoja</u> kirjaa oppilaan kaikki poissaolot ja luokittelee ne: 1. luvalla, 2. sairaana ja 3. luvatta poissa.</p> <p><u>Rehtori</u> organisoii, että yksittäistä oppilasta koskevat poissaolot ovat aina nopeasti ja vaivattomasti saatavilla ajantasaisesti.</p>

<p><u>Luokanopettaja/luokanvalvoja</u> ilmoittaa oppilashuoltoryhmään poissaoloista aina, kun</p> <ul style="list-style-type: none">on tullut luvaton poissaoloepäselvä poissaolopoissaoloja on kertynyt yhteensä 40 tuntia lukukaudessa
--

<p><u>Koulussa</u> kootaan tilastoa lukuvuoden päätteeksi poissaoloista.</p>
--

2.7.4. Aamu- ja iltapäivätoiminta sekä koululaiskerhot

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on tarjota oppilaille turvallinen ja viihtyisä paikka viettää koulupäivän jälkeistä aikaa. Koulun toimesta järjestettävä toiminta on avointa, leikkipuistomaista toimintaa ja toimintaa valvovat koulunkäyntiavustajat. Iltapäivätoiminta on oppilaalle maksullista ja maksu sisältää kevyen välipalan. Toimintaan ilmoittaudutaan aina ennakoon. Toiminnan toteutumisen minimiryhmän koko on viisi oppilasta. Toimintapaikat ja – ryhmät vahvistetaan vuosittain. Aamu- ja iltapäivätoiminnan toimintasuunnitelma laaditaan kouluittain koulun toimintasuunnitelman yhteydessä ja sen toteutumista arvioidaan koulun toimintakertomuksessa.

Koulun iltapäivätoimintaa koordinoi koulun rehtori tai rehtorin tähän tehtävään nimeämä henkilö alkuopetusoppilaiden osalta ja 3 – 6 luokkalaisten osalta johtava nuorisohjaaja. Somerolla kouluissa järjestetään koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa pääasiassa 1 – 2 luokkalaisille ja nuorisotalo Jukolassa 3 – 6 luokkalaisille.

Someron kaupunki järjestää alakoulujen oppilaille myös ohjattua loma-ajan toimintaa. Loma-ajantoimintaa on tarjolla koulujen loma-aikoina, syyslomalla, joululomalla, hiihtolomalla ja kesälomalla, edellyttäen, että toimintaan ilmoittautuu riittävästi halukkaita. Loma-ajan toiminta järjestetään keskitetysti nuorisotalo Jukolassa ja toiminnasta vastaavat nuorisohjaajat ja koulunkäyntiavustajat yhdessä.

Kerhotoiminta on oppilaille järjestettävää tavoitteellista toimintaa, joka tukee koulun kasvatus - ja opetustyötä. Kerhotoiminta edistää osaltaan tasa-arvon toteutumista tarjoamalla koulun oppilaille mahdollisuuden harrastustoimintaan. Tavoitteena on tarjota oppilaille mahdollisuus osallistua oman mielenkiinnon mukaiseen toimintaan sekä laajentaa harrastusten kohteita.

Kerhotoiminnalla tuetaan oppilaiden yhteisöllistä kasvua ja osallisuutta. Oppilailla on mahdollisuus osallistua kerhotoiminnan suunnitteluun oman ikä kautensa mukaisesti. Kerhotoiminta voidaan toteuttaa moniammatillisesti yhteistyössä lähikoulujen, kotien ja muiden tahojen kanssa. Koulun järjestämä kerhotoiminta on oppilaille maksutonta. Muut toiminnan järjestäjät voivat periä kerhomaksuja.

2.8. Muu oppilashuolto

2.8.1. Kouluruokailu

Someron kouluissa oppilaat saavat kouluruokailussa täysipainoisen aterian, joka on osa oppilaiden päivittäisestä ravinnontarpeesta. Koululounas tarjotaan päivittäin klo 10.30–12.00 välisenä aikana koulusta riippuen.

Kouluruokailussa toteutetaan terveys- ja tapakasvatuksen tavoitteita. Oppilaita ohjataan ymmärtämään monipuolisen ravinnon merkitys terveydelle ja hyvinvoinnille sekä kehittämään ruokailutottumuksiaan ja -tapojaan. Oppilaat oppivat huolehtimaan itsestään

ja tekemään vastuullisia valintoja. Heitä ohjataan käyttäytymään asiallisesti ja ottamaan toiset huomioon siten, että ruokailutilanteesta muodostuu rauhallinen ja miellyttävä.

Koulu huolehtii ruokailuun liittyvästä kasvatuksesta yhteistyössä kotien kanssa.

Kouluruoka on jokaisen oppilaan oikeus ja se tukee opiskelun jaksamisessa koulupäivien aikana. Jokaiselle lapselle tarjotaan koulussa joka päivä koululounas. Se vastaa kolmasosaa lapsen päivittäisestä ravinnon tarpeesta. Allergioiden tai muiden ruokavalioiden tarpeesta neuvotellaan aina terveydenhoitajan kanssa, jolle tarvittaessa toimitetaan asiasta lääkärintodistus. Terveydenhoitaja ilmoittaa poikkeavat ruokavaliot suoraan keittiöihin emännille ja koulun kansliaan.

Ruokailutapahtuma on myös oppimistilanne. Ruokailussa opetellaan hyviä pöytätapoja ja totutellaan uusiin ja erilaisiin makuelämyksiin. Kotona nautitun aamupalan lisäksi koulussa nautittu lounas ovat lapselle tärkeimpiä aterioita koulutyön jaksamisen kannalta. Koululounas koostuu seuraavista elementeistä päivittäin: pääruoka, salaatti tai lisuke, leipä, levite ja ruokajuoma

2.8.2. Koulukuljetukset

Koulumatka on tärkeä osa oppilaan koulupäivää. Koulu edistää käytettävissään olevin keinoin koulumatkan turvallisuutta. Koulukuljetusta odottavalle oppilaalle järjestetään mahdollisuus ohjattuun toimintaan koulunkäyntiavustajien ohjauksessa.

Yhteistyössä kotien kanssa koulu ohjaa oppilaita vastuulliseen ja kohteliaaseen käyttäytymiseen koulumatkoilla. Oppilaita kannustetaan omatoimisuuteen ja ohjataan ymmärtämään liikkumisen merkitys terveydelle.

Someron sivistyslautakunta on hyväksynyt Someron koulukuljetusoppaan, josta löytyy käytössä olevat koulukuljetuksia koskevat periaatteet. Opas on kokonaisuudessaan luettavissa kouluilla ja internetissä osoitteessa:

<http://www.somero.fi/sivistys/koulutoimisto/kuljetus.html>

Koulukuljetuksista lisätietoja saa koulutoimistosta ja varhaiskasvatuksen osalta päivähoitotoimistosta.

3. Lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

3.1. Kuntouttava varhaiskasvatus¹

Päivähoidon lainsäädännössä käytetään ilmaisua erityispäivähoito ja erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitseva lapsi. Kuitenkin seuraavat käsitteet kuvaavat paremmin kyseessä olevia asioita. Erityispäivähoito- termin kuvaamisessa voidaan käyttää mm. seuraavia käsitteitä: varhaiserityiskasvatus - varhaiserityisopetus – varhaisvuosien erityiskasvatus – tuettu varhaiskasvatus – kuntouttava varhaiskasvatus.

Kuntouttava varhaiskasvatus on erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevien lasten päivähoitoa. Se perustuu päivähoidon yleisille kasvatustavoitteille sekä päivähoidosta annettuun lakiin ja asetukseen, (Laki lasten päivähoidosta 36/1973, Asetus lasten päivähoidosta 239/1973).

Kuntouttavan varhaiskasvatuksen piirissä olevilla lapsilla tarkoitetaan lapsia, jotka tarvitsevat fyysisen, psyykkisen ja / tai sosiaalisen kehityksensä tueksi erityisiä hoidollisia, kasvatuksellisia ja / tai opetuksellisia toimenpiteitä. Tuen tarve näkyy jokapäiväisissä toiminnoissa esim. suoriutumisen ikätasoaan vastaavissa tehtävistä, kielellisinä vaikeuksina, ongelmina sosiaalisissa suhteissa, pelkoina ja arkuutena, vaikeutena sopeutua sääntöihin, hankaluuksina selviytyä arkipäivän toiminnoissa tai vammaana tai sairautena. Kuntouttavaa varhaiskasvatusta tarvitsevilla lapsilla tulee olla alan erikoislääkärin tai muun asiantuntijan antama lausunto. (Asetus lasten päivähoidosta 239/1973 2§),

Kuntouttava varhaiskasvatus on osa erityiskasvatuksen järjestämistä sekä osa vammaisten lasten kuntoutustoiminnan kokonaisuutta, ja lisäksi yksi lastensuojelun tukitoimi. Kuntouttavan varhaiskasvatuksen sisältö ja toteutus perustuvat päivähoidon yleisille kasvatustavoitteille.

Kuntouttavan varhaiskasvatuksen yhtenä tavoitteena on tukea erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevien lasten kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä yhdessä vanhempien kanssa perheen tarpeet huomioiden. Tavoitteena on lasten kehitysviivästymien ja –häiriöiden mahdollisimman varhainen havaitseminen, ennaltaehkäisy ja kuntouttaminen sekä tarvittaessa jatkotutkimuksiin ohjaaminen. Tärkein tuki lapselle on jokapäiväisessä elämässä, kotona ja päivähoidossa annettu huolenpito ja toiminta, jossa otetaan huomioon lapsen erityistuen tarve. Kuntouttavaa varhaiskasvatusta tarvitseville lapsille laaditaan yksilöllisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintasuunnitelma.

Erityispäivähoidon tehtävänä on ennalta ehkäistä, havaita ja kuntouttaa erilaisia lapsen kehitykseen ja kasvuun liittyviä viivästyksiä sekä häiriöitä. Erityispäivähoito tukee lapsia heidän kasvunsa ja oppimisensa ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään. Erityisen tuen tulee sisältää varhaiseen tunnistamiseen, ennaltaehkäisyyn ja kuntouttamiseen liittyvät tarpeelliset tukitoimet.

¹ Kohta 3.1. käsitellään perusturvalautakunnassa.

Päivähoidon ja esiopetuksen toiminta tukee jokaisen lapsen kasvua ja kehitystä. Kuntouttavaa varhaiskasvatusta tarvitsevalle lapselle voidaan järjestää päivähoitoa kaupungin päiväkodeista, ryhmäperhepäivähoidosta ja perhepäivähoidosta.

Somerolla kuntouttavaa varhaiskasvatusta järjestetään:

1) Päiväkodin tavallisessa koko- tai osapäiväryhmässä

Mikäli päiväkodissa on yksi tai useampia erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa olevia lapsia, on tämä otettava huomioon hoidettavien lasten lukumäärässä tai hoito- ja kasvatustehtävään osallistuvien henkilöitten lukumäärässä, jollei päiväkodissa ole tällaista lasta varten erityistä avustajaa (Päivähoitoasetus 6 § 3 mom.).

Mikäli kuntouttavaa varhaiskasvatusta tarvitseva lapsi integroidaan tavalliseen päiväkotiryhmään pienentää hänen sijoittamisensa ryhmän lasten lukumäärää yhdellä, joskus kahdella. Tuolloin lasten lukumäärä yli 3 -vuotiaiden ryhmässä olisi 17- 19 lasta ja alle kolmivuotiaiden ryhmässä 10 – 11 lasta.

2) Integroidussa erityisryhmässä

Ryhmän lapsi lukumäärää on pienennetty ja ryhmässä työskentelee erityislastentarhanopettaja (elto). Integroidun erityisryhmän lapsilukumäärä on yleensä 12. Heistä 3-5on kuntoutuksellista varhaiskasvatusta tarvitsevaa lasta ja loput ns. vertaislapsia. (Erityispäivähoidon työryhmän muistio 1978, 69, 72)

3) Perhepäivähoidossa

Kun perhepäiväkodissa hoidetaan yhtä tai useampaa erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa olevaa lasta, tulee tämä ottaa huomioon perhepäiväkodissa samanaikaisesti hoidettavien lasten lukumäärässä, ellei tällaista lasta varten ole erityistä avustajaa (Päivähoitoasetus 8 § 5 mom.).

Lapsen tarpeiden mukaan tarjotaan päivähoidon osalta kiertävän erityislastentarhanopettajan palvelut) sekä erilaisia tukimuotoja, joita ovat mm. ryhmä- tai henkilökohtainen avustaja sekä yksilö- ja pienryhmäohjaus.

Kiertävä erityislastentarhanopettaja (kelto)

Someron kaupungin päivähoidossa työskentelee kiertävä erityislastentarhanopettaja. Hän työskentelee päivähoidossa kiertäen kaikissa kaupungin päivähoitoa antavissa yksiköissä (päiväkodit, ryhmäperhepäiväkodit ja perhepäivähoitoryhmät) yhtenä kasvatus- ja hoitohenkilökuntana. Kiertävän erityislastentarhanopettajan toimisto sijaitsee Jonkkalassa (Turuntie 42).

Kiertävän erityislastentarhanopettajan tehtävänä on tukea perheitä lasten hoidossa ja kasvatuksessa. Välittää tietoa perheelle ja päivähoidon henkilöstölle kuntouttavaa varhaiskasvatusta tarvitsevan lapsen tuen tarpeesta ja kuntoutuksesta. Kuntouttavaa varhaiskasvatusta tarvitsevan lapsen päivähoitomuodon valinta tapahtuu yhteistyössä kelton ja varhaiskasvatuksen johtajien kanssa. Kelto vastaa yksilöllisen varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman sekä henkilökohtaista opetusta koskevan suunnitelman laatimisesta ja toteuttamisesta yhdessä lasten vanhempien ja päivähoidon henkilökunnan kanssa. Lisäksi kelto osaltaan huolehtii siitä, että lapset ohjataan asianmukaisiin tutkimuksiin ja kuntoutukseen. Kiertävä erityislastentarhanopettaja osallistuu lapsiryhmän toimintaan yhdessä päivähoidon

henkilökunnan kanssa sekä antaa pienryhmä- että yksilöopetusta. Kerto seuraa ja havainnoi kuntouttavaa varhaiskasvatusta tarvitsevien lasten kasvua ja kehitystä sekä osallistuu tarvittaessa kuvausten antamiseen. Kiertävän erityislastentarhanopettajan työhön kuuluu kartoittaa, koordinoita ja kehittää kuntouttavaa varhaiskasvatusta, sekä järjestää tarvittavaa koulutusta ja toimia erityiskasvatuksen ja – opetuksen vastuuhenkilönä päivähoidossa.

Erityislastentarhanopettaja (elto)

Leivonpesän päiväkodissa työskentelee erityislastentarhanopettaja. Pääsääntöisesti hänen vastuullaan on integroidussa erityisryhmässä olevien lasten hoito- ja kasvatus. Lapsiryhmässä toimivan erityislastentarhanopettajan vastuulla on kunkin lapsen yksilöllisen kehityksen, oppimisen ja kasvun ohjaus. Hän vastaa myös lapsen erityispedagogisesta arvioinnista, pedagogisen toiminnan ja ohjauksen suunnittelusta ja toteutuksesta yhteistyössä perheiden ja muiden lapsiryhmän kasvattajien kanssa.

Avustaja

Avustaja työskentelee yhtenä jäsenenä tiimissä, jonka toiminnasta vastaa lastentarhanopettaja. Päivähoidossa työskentelevien avustajien tulee olla alalle koulutettuja tai riittävän työkokemuksen omaavia. Avustajan tehtävä on tarvittaessa avustaa yhtä tai useampaa lasta samassa ryhmässä. Avustajan työnkuva sovitaan lapsen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintasuunnitelman pohjalta yhdessä lapsiryhmän henkilöstön, vanhempien ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Avustajan tehtäväkuvaa tarkistetaan lapsen tarpeiden muuttuessa ja avustajatarve arvioidaan samalla uudelleen.

3.2. Yksilöllisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintasuunnitelma ²

Kuntouttavaa varhaiskasvatusta tarvitsevalle lapselle tulee laatia yksilöllisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintasuunnitelma yhdessä huoltajien ja tarvittavien asiantuntijoiden kanssa. Suunnitelman tulee sisältää lapsen kasvu- ja kehitykselle asetettavat tavoitteet sekä arvio lapsen vahvuuksista ja oppimiseen liittyvistä riskitekijöistä sekä vaikeuksista. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan lapsen oppimisympäristöön liittyvät muutostarpeet sekä opetukseen osallistumisen edellyttämät tukipalvelut, niistä vastaavat tahot ja edistymisen seuranta ja arviointi. Suunnitelman pedagogisesta toteutuksesta vastaa lapsiryhmän vastuuhenkilö.

Erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevan lapsen kuntoutuksen yhteensovittamiseksi laaditaan lapselle kuntoutussuunnitelma yhteistyössä lapsen vanhempien ja tarpeen mukaan kunnan muun sosiaalihuollon, terveydenhuollon sekä koulutoimen kanssa (Laki lasten päivähoidosta 1119/1985, 7a§)

Yksilöllisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintasuunnitelma on työväline, joka ohjaa työntekijän työn suunnittelua ja toteutusta sekä tehdyn työn arviointia. Suunnitelmien tarkoituksena on ohjata käytännön toimintaa niin, että lapsen päivästä muodostuu toiminnallinen, haastava ja tarkoituksenmukainen kokonaisuus.

² Kohta 3.2. käsitellään perusturvalautakunnassa.

Koulun aloittamista mietitään hyvissä ajoin esiopetusvuoden aikana yhdessä vanhempien ja lasta tutkivien ja kuntouttavien asiantuntijoiden sekä opetustoimien edustajien kanssa: millaista tukea lapsi edelleen tarvitsee, millainen opetusryhmä on hänelle sopiva sekä mitkä ovat koulun tarjoamat realistiset vaihtoehdot.

Erityistä huolta on pidettävä siitä, että lapsen siirtyminen perusopetukseen tapahtuu yhteistyössä huoltajien, vastaanottavan ja lähettävän tahon (koulu-päiväkoti), sekä muiden asiantuntijoiden kanssa.

3.3. Koulunkäynnin poikkeuksellinen aloittaminen

Esiopetukseen liittyy oleellisesti kouluvalmiuksien arviointi, jota tehdään koko esiopetusvuoden ajan. Kaikki lapset eivät saavuta oppivelvollisuusiän alkuun mennessä perusopetuksessa tarvittavia taitoja. Toisaalta jotkut lapset voivat olla kypsiä aloittamaan koulunsa jo vuotta oppivelvollisuusikää aiemmin.

Esiopetusvuoden kokemusten ja havaintojen lisäksi on mahdollisuus kartoittaa lapsen kouluvalmiuksia kouluvalmiustutkimusten avulla. Tutkimukset järjestetään ryhmätutkimuksina ja lapsen osallistumisesta niihin päättää huoltaja.

Perusopetuslain (27§) mukaan lapsella on mahdollisuus aloittaa perusopetus vuotta säädettyä myöhemmin psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella. Koululykkäystä hakevat lapsen huoltajat. Hakemukseen liitetään myös varhaiskasvatuksen asiantuntijan lausunto. Lain mukaan anomukseen on liitettävä psykologin tai lääkärin suositus. Koululykkäysvuotensa lapsi opiskelee koulutoimen alaisessa starttiluokassa. Lapselle laaditaan vuoden ajaksi henkilökohtainen opintosuunnitelma.

Lapsella on myös oikeus aloittaa koulunkäynti vuotta ennen oppivelvollisuusiän saavuttamista. Silloin lapsella tulee olla psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella edellytykset suoriutua opiskelusta. Kuusivuotiaiden koulunkäynnin aloittamisajankohdan edellytetyt tutkimukset toteutetaan yksityisesti huoltajien omasta aloitteesta. Huoltaja tekee varhaisesta koulunkäynnin aloittamisesta anomuksen sivistysjohtajalle ja liittää hakemukseen hankkimansa asiantuntijalausunnot.

3.4. Pidennetty oppivelvollisuus

Pidennettyä oppivelvollisuutta suositellaan perusopetuslain 25§ mukaan, jos perusopetukselle säädettyjä **tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi** ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa. Tällöin alkaa oppivelvollisuus vuotta säädettyä aikaisemmin (6-vuotiaana) ja kestää 11 vuotta. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Tämä esiopetus annetaan päiväkodissa lapsen ollessa 5-vuotias.

Päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta tekee sivistysjohtaja asiantuntijalausunnon ja huoltajan hakemuksen perusteella. Pidennetyn oppivelvollisuuden esiopetuksessa oleva lapsi on koulun kirjoilla ja hänen tulee osallistua oppivelvollisuuden alkamisvuonna (6-vuotiaana) esiopetukseen, joka Somerolla järjestetään Joensuun koulun starttiluokassa. Esiopetusta annetaan 4 tuntia kaikkina koulun työpäivinä. Starttiluokassa opiskelevilla oppilaille on oikeus saada tarvitessaan esiopetuksen lisäksi hoitoa päiväkodissa. Esiopetusvuoden keväänä lapselle tehdään päätös erityisopetusjärjestelyistä ja oppiaineiden yksilöllistämistä koulun alkua varten. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus järjestetään keskitetysti Joensuun ja Kiiruun kouluilla.

Oppivelvollisuuden alainen esiopetus on oppilaalle maksutonta. Oppilas on myös oikeutettu tarvitsemiinsa avustaja- ja tulkitsenpalveluihin, apuvälineisiin ja kuljetuspalveluihin. Lapsille, jotka on otettu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, tehdään oppivelvollisuuden alkaessa henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma HOJKS. Kyseinen suunnitelma täydentää lapsen yksilöllisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintasuunnitelmaa. HOJKS:n laatimisesta vastaa koulun starttiluokan opettaja, laaja-alainen erityisopettaja ja kiertävä erityislastentarhanopettaja yhdessä. Huoltajalle tarjotaan aina mahdollisuutta olla mukana lapsen henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman tekemisessä.

4. Tukea tarvitsevien lasten opetus koulussa

Opetuksen järjestämisen perusteista lainsäädäntö toteaa seuraavasti: Opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä (Perusopetuslaki 3 §).

Oppimisympäristön tulee antaa oppilaalle mahdollisuuksia kasvuun ja oppimiseen yksilönä ja ryhmän jäsenenä. Erityistä huomiota kiinnitetään oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen tai voittamiseen sekä syrjäytymisen torjumiseen ja sosiaalisten taitojen oppimiseen.

Jokaiselle oppilaalle taataan yhdenvertaiset mahdollisuudet saavuttaa omien edellytystensä mukaiset oppimistulokset. Tukitoimet vaihtelevat riippuen oppilaan tuen määrästä ja laadusta. Kaikessa opetuksessa on pyrkimyksenä tukea oppilaan omien edellytysten mukaista kasvua ja oppimista sekä jatko-opintomahdollisuuksien saamista. Jotta oppilas pystyisi saavuttamaan perusopetukselle asetetut tavoitteet, koulun tulee aloittaa oppilaan tukeminen heti ongelmien ilmettyä.

Oppilasta autetaan oppimisvaikeuksissa eri tukimuodoin, jotka määräytyvät vaikeuksien laadun ja laajuuden mukaan. Keskeistä on varhainen oppimisvaikeuksien tunnistaminen ja tukitoimien aloittaminen, jotta oppimisvaikeuksien kielteisiä vaikutuksia oppilaan kehitykselle voidaan ehkäistä. Tällöin on tärkeää olla yhteistyössä huoltajien kanssa.

Kaikilla perusopetuksessa olevilla oppilaille on oikeus opiskelun onnistumisen turvaaviin tukitoimiin. Tukitoimet voivat olla joskus hyvin kevyitäkin eikä niiden saanti edellytä raskaita tutkimuksia tai erityisopetukseen siirtopäätöksiä.

4.1. Eriyttäminen

Opetuksen eriyttämisellä tarkoitetaan niitä menettelytapoja, joita opettaja käyttää huomioidessaan oppilaan erityistarpeet. Oppilaan opetusta voidaan eriyttää tavoitteiden, oppisisältöjen, menetelmien ja opetukseen käytettävän ajan suhteen.

Eriyttämismuotoina yleisopetuksessa voi olla esim. seuraavat toimenpiteet:

- Oppiaineiden määrä ja/tai tehtävät voivat olla erilaiset eri oppilailla.
- Yhteinen opetustuokio, erilaiset tehtävät ja harjoitteet
- Erityisopettaja samanaikaisopettajana luokassa, jolloin ohjauksella eriytetään opeteltavaa oppisisältöä.
- Eri määrä kotitehtäviä
- Erilaiset ryhmittelyt – erilaiset tehtävät
- Erilaiset oppimisvälineet tai – materiaalit
- Enemmän henkilökohtaista ohjausta
- Apuvälineiden käyttö (tietokone, kirjoituskone jne.)
- Eri kirjasintyyppien valinta mikäli oppilaalla on siihen erityinen syy (esim. tyyppikirjaimien sijaan pienaakkoset).
- Suullinen koe kirjallisen sijaan tai muut keinot erityistarpeen huomioimisen kokeessa esim. aikuinen voi toimia sihteerinä koevastauksia kirjattaessa.

Oppilasarvioinnin suhteen eriyttämistä ei voida toteuttaa, mikäli ei ole kyseessä opetuksen yksilöllistäminen. Tällöin oppilas on siirretty erityisopetukseen ja opiskelee yksilöllistetyn opetussuunnitelman mukaisesti.

4.2. Tukiopetus

Perusopetuslain 16 § toteaa perusteet tukiopetuksen järjestämiselle. Opintoissa tilapäisesti jälkeen jääneille tai muutoin erityistä tukea tarvitseville oppilaille tulee järjestää tukiopetusta. Tukiopetukselle on ominaista yksilölliset tehtävät, yksilöllinen ajankäyttö ja ohjaus. Opettajalla on velvoite järjestää tukiopetusta heti, kun oppimisvaikeudet havaitaan, jotta oppilas ei jäisi pysyvästi jälkeen opinnoissaan. Ennen kuin opettaja arvioi oppilaan menestymisen oppiaineissa tai aineryhmissä heikoksi, tulee oppilaalla olla oikeus osallistua tukiopetukseen. Tukiopetus tulee tarjota tukitoimena oppilaalle ennen erityisopetukseen siirtoa.

Tukiopetus järjestetään yhteisymmärryksessä oppilaan huoltajan kanssa. Aloitteen tukiopetuksesta tekee ensisijaisesti opettaja. Huoltajalle tulee antaa tietoa tukiopetuksen järjestämisestä ja antaa palautetta sen etenemisestä. Tukiopetusta tulee järjestää niin usein ja niin laajasti kuin oppilaan koulumenestyksen kannalta on tarkoituksenmukaista. Tukiopetusta annetaan pääsääntöisesti oppilaan työjärjestyksen mukaisten oppituntien ulkopuolella ja joskus muiden oppituntien aikana. Tukiopetuksen resursointi on osa rehtorin pedagogista suunnittelutyötä. Rehtori varaa koulun tuntikehyksestä resurssin tukiopetusta varten lukuvuosittain.

4.3. Luokan kertaaminen

Oppilaan koulunkäynnin tukitoimena voidaan käyttää myös vuosiluokan kertaamista. Jollei oppilaan huoltaja ole tehnyt esitystä oppilaan jättämisestä vuosiluokalle oppilaan yleisen koulumenestyksen heikkouden vuoksi, huoltajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen vuosiluokalle jättämisspäätöksen tekemistä.

Oppilas voidaan jättää vuosiluokalle, jos hänen suorituksensa yhdessä tai useammassa vuosiluokan oppimäärään kuuluvassa aineessa tai aineryhmässä on hylätty. Oppilaalle tulee varata mahdollisuus opetukseen osallistumatta osoittaa saavuttaneensa hyväksyttävät tiedot ja taidot. Vuosiluokalle jättämisestä ja tietojen ja taitojen osoittamisen mahdollisuuksista on tarkemmin määrätty koulujen opetussuunnitelmissa.

4.4. Osa-aikainen erityisopetus

Perusopetuslain 17 § mukaan oppilaalla, jolla on lieviä oppimis- tai sopeutumisvaikeuksia, on oikeus saada erityisopetusta muun opetuksen ohessa. Tällaista lapsen tai nuoren oppimisedellytyksiä parantavaa opetusta antaa osa-aikainen erityisopettaja. Osa-aikainen erityisopetus on luokatonta. Sen saaminen ei vaadi hallinnollista päätöstä, mutta myös erityisopetukseen otetut tai siirretyt oppilaat voivat saada osa-aikaista erityisopetusta. Koulujen osa-aikaisen erityisopetuksen määrä ja järjestämistapa määräytyvät sivistyslautakunnan hyväksymien periaatteiden mukaisesti.

Riittävän ajoissa ja riittävällä määrällä aloitettu osa-aikainen erityisopetus ennalta ehkäisee osaltaan oppimisvaikeuksien kasaantumista sekä itsetunto- ja motivaatio-ongelmien syntymistä. Tämän vuoksi osa-aikaisen erityisopetuksen pääpaino on alakoulussa alkuopetuksessa, jotta oppilas saavuttaisi riittävät perustaidot lukemisessa, kirjoittamisessa ja matematiikassa. Ylemmillä luokilla pääpaino on oppilaiden tukemisessa eri oppiaineissa ja koulunkäyntimotivaation ylläpitämisessä. Osa-aikainen erityisopettaja neuvottelee opettajien kanssa erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen järjestämisestä, sisällöstä ja arvioinnista. Hän on mukana myös oppilashuoltoryhmässä sekä opettamiensa oppilaiden nivelvaihe neuvotteluissa.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan pääsääntöisesti oppilaan varsinaisten oppituntien aikana yksilö-, pienryhmä- tai samanaikaisopetuksena yleisopetuksen ryhmässä. Tavoitteellisesti se on yhtenevää oppilaan saaman muun opetuksen kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen aloittamisesta keskustellaan oppilaan huoltajien kanssa, ja asia otetaan esille myös oppilashuoltoryhmässä. Yhdessä huoltajien kanssa luokan- tai aineenopettaja ja erityisopettaja sopivat oppimistavoitteista sekä menettelytavoista. Osa-aikaisessa erityisopetuksessa olevalle oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma tukea tarvitsevalta osa-alueelta.

4.5. Oppimissuunnitelma

Oppimissuunnitelma on suunnitelma, jonka avulla oppilasta tuetaan saavuttamaan perusopetuksen oppimäärät. Oppimissuunnitelman avulla oppilaan opiskelua täsmennetään ja tehdään näkyväksi perusvaatimukset tavoitteiden saavuttamiseksi. Perusopetuksen lopussa oppilas on suorittanut kaikki oppisisällöt sekä tavoitteet, jotka yleisopetuksen opetussuunnitelmassa edellytetään. Oppimissuunnitelma voidaan laatia esiopetussuunnitelman pohjalta.

Oppimissuunnitelma laaditaan tuen tarpeessa olevalle perusopetuksen yleisopetuksessa olevalle oppilaalle. Oppimissuunnitelman tarkoituksena on selkiyttää oppilaalle perusopetuksen tavoitevaatimuksia ja siten mahdollistaa perusopetuksen suorittaminen yleisopetuksessa yleisopetuksen tavoittein. Oppimissuunnitelman käyttöön otto lisää oppilaan opetuksen ja opiskelun suunnittelua ja arviointia.

Oppimissuunnitelman tavoitteena on sitouttaa oppilasta tavoitteelliseen opiskeluun ja turvata hänen oppimismahdollisuutensa. Suunnitelmassa kiinnitetään huomiota oppilaan kehityksen kannalta olennaisiin tekijöihin, kuten oppilaan kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle asetettaviin tavoitteisiin sekä arvioon oppilaan vahvuuksista ja kehittämistarpeista. Oppimissuunnitelman laatimisessa keskeistä on yhteistyö oppilaan, huoltajan, opettajien ja koulun muiden asiantuntijoiden välillä. Perusopetuksen alkuvaiheessa oppimissuunnitelman laatimisen päävastuu on opettajalla, mutta tarkoitus on, että oppimissuunnitelman seuranta vähitellen yhä enemmän siirtyy oppilaalle itselleen. Oppimissuunnitelman välityksellä annetaan tietoa oppilaan huoltajalle.

Oppimissuunnitelma toimii oppilaan opintojen ohjaamisen välineenä. Erityisopetukseen siirrettävää oppilasta on aina tuettu oppimissuunnitelman keinoin ennen siirtoanomuksen tekemistä. Oppimissuunnitelman kautta annettavan tuen riittämättömyys johtaa erityisopetussiirtoanomukseen, johon oppilaan tukena käytetty oppimissuunnitelma liitetään muiden asiantuntijalausuntojen kanssa. Käytännössä erityisopetukseen ei siirretä oppilasta, jonka kanssa oppimissuunnitelmaa ei ole käytetty tukimuotona. Kynnys oppimissuunnitelman laatimiselle on matala ja tulevaisuudessa se laaditaan Somerolla kaikille oppilaille. Koulun opettajat sekä erityisopettaja seuraavat yhdessä oppilashuoltoryhmän kanssa oppimissuunnitelman laatimistarvetta ja päättävät sen laatimisesta. Oppimissuunnitelma tehdään ja sitä arvioidaan lukukausittain.

Erityisopetukseen otetun tai siirretyn oppilaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma sisältää myös oppimissuunnitelman, jota joissain yhteyksissä näkyy opinto-ohjelmaksikin kutsuttavan.

4.6. Avustajapalvelut

Koulunkäyntiavustajat toimivat oppilaan apuna opetus- ja opiskelutilanteissa sekä muissa koulun sosiaalisissa tilanteissa aina tarpeen mukaan. Koululla on käytössään koulunkäyntiavustaja tai useita, joiden työskentelystä oppilaiden apuna päättää koulun rehtori. Avustajien käytön suunnittelu on rehtorin pedagogisen johtamisen väline ja kuuluu koulun opetuksen ja toiminnan suunnitteluun. Yksittäiselle oppilaalle, joka on anonut avustajapalveluita, rehtori tekee kirjallisen päätöksen, johon hän kirjaa oppilaalle annettavan avustajapalvelutason viikossa. Yksittäinen koulunkäyntiavustaja avustaa joko yhtä tai useampia oppilaita samanaikaisesti viikkotyöjärjestyksensä mukaisesti. Yhä harvemmin oppilaalla on henkilökohtainen avustaja, joka olisi vain hänen käytössään. Pääsääntöisesti avustajat ovat yleisavustajia, joita käytetään avustustehtävissä joustavasti tarpeen mukaan eri oppilailla.

Huoltaja anoo oppilaalle koulunkäyntiavustajapalveluita koulutoimistoon jätettävällä anomuksella. Anomukseen liitetään mahdolliset asiantuntijalausunnot. Yleensä avustajapalvelu järjestetään koulussa jo olevan avustushenkilöstön voimin. Mikäli koulun oma avustajahenkilöstö ei jostain syystä riitä, ja tehtävään tarvitaan uusi työntekijä huolehtimaan avustamisesta, asia viedään kaupunginhallituksen päätettäväksi. Kaupunginhallitus päättää uusien työntekijöiden palkkaamisesta.

Koulunkäyntiavustajat ohjaavat ja avustavat erityistä tukea tarvitsevia oppilaita tukien heidän omatoimisuuttaan opettajan antamien ohjeiden mukaan yksilöopetus-, pienryhmä- tai luokkatilanteissa. Koulunkäyntiavustajan tehtäväkuvan lähtökohtana ovat oppilaiden erityistarpeet ja – piirteet. Ohjaaminen ja avustaminen voi liittyä oppimista koskevien asioiden lisäksi fyysiseen selviytymiseen koulupäivän vaatimuksista. Koulunkäyntiavustaja ohjaa myös mahdollisten apuvälineiden käytössä ja erilaisiin kuntoutuksiin liittyvissä tehtävissä esim. fysio- tai puheterapeutin ohjeiden mukaisesti.

4.7. Oppilaanohjaus

Opettajan antama ohjaus

Jokainen oppilas tarvitsee opettajan antamaa ohjausta oppimisessaan ja opinnoissaan. Ohjausta annetaan eri oppiaineiden opetuksen ja koulun muun toiminnan yhteydessä erityisesti vuosiluokkien 1 – 6 aikana.

Ohjauksen tehtävänä on tukea oppilaan edellytyksiä hyvään oppimiseen ja oppijana kehittymiseen. Tavoitteena on auttaa oppilasta arvioimaan omaa toimintaansa, ymmärtämään oppimistaan sekä harjaantumaan opiskelun taidoissa. Ohjauksella tuetaan oppilaan kasvua oman toiminnan säätelyyn sekä autetaan löytämään keinoja selviytyä oppimisvaikeuksissa. Ohjauksella vahvistetaan myös oppilaiden osallisuutta sekä kannustetaan vastuunottoon tehtävissä ja rakentavaan toimintaan yhteisössä.

Oppilaanohjauksessa näkyy ihmisenä kasvamisen aihekokonaisuus. Jokaisella oppijalla on oikeus hyvään oppimiseen ja oppijana kehittymiseen sekä ihmisenä kasvamiseen ja sivistymiseen.

Ohjauksessa pyritään ohjaamaan oppilaita tulevaisuusajatteluun. Tulevaisuus tulisi rakentaa ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäville ratkaisuille.

Koko lukuvuoden ajan vuosiluokilla 7 - 9 on luokanvalvojan tunti joka viikko ellei ole erityistä syytä poiketa tästä. Luokanvalvojan tunnin tavoitteena on edistää hyvää luokkailmapiiriä, tietoisuutta opiskelun tavoitteista ja sisällöistä ja sitä kautta parantaa jokaisen oppilaan mahdollisuuksia opiskella kykyjensä mukaan. Luokanvalvojan tunneilla käsitellään seuraavia aihealueita, jotka koulu jakaa eri vuosiluokille koulukohtaisessa opetussuunnitelmassa:

- koulun toiminta-ajatus
- opiskelu yläasteella
- luokan/koulun säännöt
- oman käyttäytymisen arvioinnin opettelua
- opetussuunnitelman yleinen osa
- opetussuunnitelman aineosan tavoitteet ja sisällöt
- omat tavoitteeni ja oppimisstrategiani
- kodin ja koulun yhteistyö
- yleinen kohteliaisuus
- arkitavat
- juhlatavat ja pukeutuminen
- harrastukset
- kesätyön haku
- ystävyys ja empatia
- nuoren oikeuden ja velvollisuudet
- koulukiusaaminen
- ristiriitojen ratkaiseminen
- pettymyksen ja kiukun hallinta
- stressin hallinta
- tupakka ja alkoholi
- säästäminen
- liikennekäyttäytyminen

Edellä esitettyjen aiheiden lisäksi luokanvalvojan tunneilla käsitellään ns. juoksevia asioita; poissaolojen seuranta, tiedotusasioita, arviointiasioita ja lukujärjestykseen sekä koulukuljetukseen liittyviä asioita. Luokanvalvojaksi määrätty opettaja pitää luokanvalvojan tunnit.

Oppilas tarvitsee ohjausta erityisesti opiskeluun liittyvissä valintatilanteissa.

Tehtävänä on auttaa oppilasta hahmottamaan opiskeluun ja tulevaisuuteen liittyviä mahdollisuuksia.

Yksilöllinen ohjaus on tärkeää erityistä tukea tarvitseville oppilaille.

Yhteistyö huoltajien ja muiden tahojen kanssa sekä oppilasta opettavien opettajien kesken on tärkeää ohjauksen onnistumiselle.

Kaikille oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma viimeistään lukuvuoden 2005 – 2006 aikana. Oppimissuunnitelmat otetaan käyttöön perusopetuksessa syksyllä 2006.

Oppilaanohjaus oppiaineena

Perusopetuksen vuosiluokilla 7 – 9 oppilaanohjaus tarjoaa oppilaalle kokonaisuuden, joka muodostuu luokkamuotoisesta ohjauksesta, yksilöllisiin kysymyksiin syventävästä henkilökohtaisesta ohjauksesta, sosiaaliseen vuorovaikutukseen perustuvasta pienryhmäohjauksesta ja työelämään tutustumisesta.

Henkilökohtaisessa ohjauksessa oppilaalla on mahdollisuus keskustella opintoihinsa, koulutus- ja ammatinvalintoihinsa sekä elämäntilanteeseensa liittyvistä kysymyksistä. Perusopetuksen päättövaiheessa oppilasta tulee ohjata ja tukea jatko-opiskeluvalinnoissa sekä ohjata käyttämään opetus- ja työhallinnon sekä muita yhteiskunnan tarjoamia ohjaus-, neuvonta- ja tietopalveluita. Tiedonhankintataidot ovat osa viestintä- ja mediataito – aihekokonaisuutta.

Oppilas osallistuu työelämään tutustumisjaksoihin saadakseen tietoa koulutus- ja ammatinvalintojensa pohjaksi. Hän hankkii omakohtaisia kokemuksia työelämästä ja ammasteista aidoissa työympäristöissä. Työelämään tutustumisen yhteydessä oppilas arvioi hankkimiaan tietoja ja kokemuksia. Työelämään tutustumisessa otetaan huomioon osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys – aihekokonaisuus.

5. Erityisopetukseen ottamisen ja siirtämisen prosessi

Erityisopetukseen ottaminen tapahtuu silloin, kun oppivelvollisuuden aloittava oppilas otetaan kouluun ja hän aloittaa oppivelvollisuutensa erityisoppilaana.

Erityisopetukseen siirto tehdään jo perusopetuksessa olevalle oppilaalle ja se voidaan tehdä missä tahansa oppilaan koulupolun vaiheessa. Koulun oppilashuoltoryhmän on huoltajien kanssa riittävän ajoissa valmisteltava erityisopetukseen siirtoa, ja huolehdittava siitä, että oppilaalle on sitä ennen annettu riittävät ja tarpeelliset tukitoimet.

Ennen kuin tehdään päätös oppilaan ottamisesta tai siirtämisestä erityisopetukseen, on oppilaan kohdalla huolehdittu ainakin seuraavista asioista:

- oppilaan tuen tarpeesta ja käytettävissä olevista tukitoimista on keskusteltu huoltajien kanssa riittävästi
- on käytetty tukitoimia
- on tehty oppimissuunnitelma
- tukitoimien riittävyttä ja oppimissuunnitelman toteutumista on arvioitu oppilashuoltoryhmässä sekä oppilaan opettajien ja huoltajien kanssa
- lapsen oppimis- ja/tai sopeutumisvaikeuksia on arvioinut esim. koulupsykologi, koulukuraattori, neuropsykologi, erityislääkäri tms. asiantuntija.

Erityisopetukseen ottaminen ja siirtäminen on hallinnollinen päätös, jonka tekee sivistysjohtaja huoltajien hakemuksesta. Erityisopetuspäätös koostuu kahdesta osasta, joista ensimmäisessä on varsinainen siirtopäätös ja toisessa päätetään opetuksenjärjestämistavasta eli siitä, onko opetus integroitua vai luokkamuotoista

erityisopetusta, ja noudattaako se yleisopetuksen opetussuunnitelmaa vai tehdäänkö oppilaalle yksilöllistetty opetussuunnitelma.

Hakemuksen erityisopetukseen tekevät huoltajat, ja siihen tarvitaan liitteiksi oppilaalle tukitoimina tehty oppimissuunnitelma, asiantuntijalausunto sekä selvitys aikaisemmista tukitoimista. Hakemukseen voi myös liittää opettajan kuvauksen tilanteesta.

Muutokset erityisopetuspäätöksessä oleviin asioihin haetaan uudella hakemuksella. Tällaisia uuden hakemuksen vaativia asioita ovat:

- siirto takaisin yleisopetukseen
- opetuksenjärjestämistapa muuttuu integroidusta luokkamutoiseen tai päinvastoin
- oppiaineiden yksilöllistämistä lisätään tai vähennetään

Uuteen hakemukseen tarvitaan uudet asiantuntijalausunnat toteamaan, että tarve muutokseen on olemassa ja että se on perusteltu. Koulu tai sen opettajat eivät voi muuttaa oppilaan opetuksenjärjestämistä tai oppilaan päätöksenmukaista arviointia ennen uutta päätöstä. Oppilaan opetus ja arviointi järjestetään aina voimassaolevien päätösten mukaisesti niin kauan kuin on tehty uusi päätös.

Jos oppilaalle ei ole enää tarvetta erityisopetukseen, tulee tehdä päätös hänen siirtämisestään yleisopetukseen. Siirto tapahtuu samalla tavalla kuin siirto erityisopetukseenkin; huoltajan anomuksesta asiantuntijalausuntojen tukemana. Jos pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä oleva oppilas siirretään yleisopetukseen, purkautuu samalla päätös pidennyksestä oppivelvollisuudesta.

6. Erityisopetukseen siirrettyjen lasten opetus

6.1. Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma HOJKS

Jokaiselle erityisopetukseen otetulle tai siirretylle oppilaalle laaditaan hyväksytyyn opetussuunnitelmaan perustuva, henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma HOJKS. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman tehtävänä on tukea pitkäjänteisesti oppilaan yksilöllistä oppimisprosessia. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimiseen osallistuvat erityisopettaja, oppilaan opettajat ja oppilashuollon asiantuntijat yhdessä huoltajien ja oppilaan kanssa. Koulun erityisopettaja kutsuu koolle HOJKS -neuvotteluun osallistuvat henkilöt.

Henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan kirjataan oppilaan taustatiedot sekä arvioidaan tutkivan tahon avulla oppilaan oppimisen lähtötilannetta erityisopetukseen siirryttäessä. Samalla kirjataan pitkän ja lyhyen aikavälin tavoitteet, opittavien asioiden tavoitteet ja sisällöt, opiskelukeinot ja menetelmät. Oleellista on myös kirjata ketkä kantavat pääasiallisen vastuun oppilaan opiskelun tukemisessa ja seurannassa. HOJKS laaditaan kaupungissa yhteisesti sovitulle lomakepohjalle. HOJKS -kokouksen sihteerinä toimii sovitusti päävastuun kantava luokanopettaja, erityisopettaja tai koulun rehtori. HOJKS on hallintopäätös, jonka rehtori tekee ja josta rehtori vastaa.

Oppilaan arviointi perustuu erityisopetuspäätöksen mukaiseen yleiseen tai yksilölliseen opetussuunnitelmaan ja sen oppimäärään. Mikäli oppiaine/oppiaineet arvioidaan yksilöllistetyin oppimäärin, tulee oppiaineen arviointi perustua HOJKS:ssa määriteltyihin tavoitteisiin ja sisältöihin. Arviointi voi olla sanallista tai numeerista.

Oppilaan HOJKS päivitetään kaksi kertaa lukuvuodessa. Vanhojen jo koulutoimessa opiskelleiden erityisoppilaiden **syyslukukauden oppimissuunnitelma tehdään jo keväällä** samassa yhteydessä, kun oppilaan kevätlukukauden työskentelyä arvioidaan. **Kevätlukukauden oppimissuunnitelma tehdään syyslukukauden päätteeksi** samalla kun syyslukukauden työskentelyä arvioidaan. Oleellista on, että oppilas opiskelee hänelle tehdyn suunnitelman mukaisesti, eikä oppilaalle tule tilannetta, jossa hän opiskelee ilman voimassa olevaa suunnitelmaa. HOJKS asiakirjan oppimissuunnitelmaosassa sovitaan opiskelun seurannan järjestelyistä ja oppilaan opiskelun arvioinnista yksityiskohtaisemmin.

Kun oppilas vaihtaa koulua oman kunnan perusopetuksen sisällä, HOJKS siirtyy oppilaan mukana. HOJKS:n tietoja siirrettäessä toisen kunnan kouluun, tulee lähettävällä koululla olla huoltajan lupa asiakirjan siirtämiselle.

6.2. Integrointi yleisopetuksen ryhmään

Erityisopetus järjestetään mahdollisuuksien mukaan muun opetuksen yhteydessä oppilaalle sopivimmalla tavalla (Perusopetuslaki 17§). Erityisopetukseen otettu tai siirretty oppilas voi opiskella integroituna yleisopetuksen ryhmään. Integroituna erityisoppilaana hänen on mahdollista käydä omaa lähikoulua, jos se katsotaan hänelle sopivimmaksi vaihtoehdoksi ja jos hänelle voidaan tarjota siellä riittävät tukitoimet. Integroitunut oppilas opiskelee henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelmansa (HOJKS) mukaan. Opiskelu voi tapahtua yleisen opetussuunnitelman tavoitteiden mukaisesti tai yksilöllistetyn opetussuunnitelman tavoitteiden mukaisesti (helpotetut tavoitteet). Myös luokkamuotoisessa erityisopetuksessa opiskeleva oppilas voi integroitua yleisopetuksen ryhmään niissä aineissa, joissa se katsotaan tarkoituksenmukaiseksi. Onnistuakseen integraatio edellyttää yleis- ja erityisopetuksen tiivistä yhteistyötä.

6.3. Luokkamuotoinen erityisopetus

Luokkamuotoista erityisopetusta järjestetään oppilaille, jotka eivät ole tukitoimista huolimatta selviytyneet yleisopetuksen luokissa yleisopetuksessa tai integroidussa erityisopetuksessa, tai jos integrointi ei ole ollut oppilaan kehityksen kannalta tarkoituksenmukaista tai on ollut lapsen edun mukaista aloittaa koulunkäynti erityisluokassa heti ensimmäisestä kouluvuodesta lähtien. Erityisluokkasiirrossa tavoitteena on kuntouttaa oppilas niin, että hän tulevaisuudessa selviytyisi opiskelusta tavallisessa yleisopetuksen ryhmässä. Syyt erityisluokkasiirtoon ovat useimmiten laajoihin oppimisvaikeuksiin, sosiaalisiin vaikeuksiin, tunne-elämän vaikeuksiin tai käyttäytymisvaikeuksiin, sekä näiden yhdistelmiin liittyviä.

Erityisluokassa opettajana toimii erityisluokanopettaja ja luokassa työskentelee myös luokkakohtainen avustaja. Oppilailta on omat henkilökohtaiset oppimisen järjestelyjä koskevat suunnitelmat, jotka voivat noudattaa joko yleisopetuksen oppimistavoitteita tai

lapsen yksilöllisiin tarpeisiin mukautettuja oppimistavoitteita. Somerolla luokkamuotoista erityisopetusta järjestetään Joensuun ja Kiiruun kouluilla.

6.4. Toiminta-alueittain järjestettävä opetus

Vaikeimmin kehitysvammaisten opetusta ei järjestetä oppiaineittain, vaan oppiaineiden sijasta opetus jäsennetään toiminta-alueittain. Toiminta-alueet ovat seuraavat:

Motoriset taidot

Motoristen taitojen tavoitteena on vahvistaa oppilaan kehon hahmotusta sekä edistää kokonais- ja hienomotoristen taitojen kehittymistä. Motoristen taitojen opetuksen tulee sisältää motoristen toimintojen suunnittelun ja ohjauksen, tasapainon, koordinaation, rytmin, kestävyuden ja lihasvoiman kehittämiseen liittyviä osa-alueita.

Kommunikaatiotaidot

Kommunikaatiotaitojen oppimisen tavoitteena on orientoitumisreaktion muodostuminen ja kommunikaation pohjalle rakentuva erilaisten ilmaisujen ymmärtäminen ja tuottaminen. Kielen ja kommunikaation opetuksen tulee sisältää kielellistä tietoisuutta, ilmaisua, käsite- ja sanavarastoa, merkkien, symbolien, kirjainten ja sanojen tunnistamista ja käyttöä sekä ajattelua kehittäviä osa-alueita.

Sosiaaliset taidot

Sosiaalisten taitojen oppimisen tavoitteena on oppilaan vuorovaikutustaitojen sekä itsehallinnan taitojen kehittyminen.

Päivittäisten toimintojen taidot

Päivittäisten taitojen oppimisen tavoitteena on lisätä oppilaan aktiivista osallistumista elinympäristön toimintoihin ja edistää hänen omatoimisuuttaan ja itsenäistymistään. Tämän osa-alueen tulee sisältää terveyttä ja turvallisuutta, arkipäivän elämäntaitoja, asumista ja ympäristössä liikkumista sekä vapaa-ajan viettoa koskevia tavoitteita.

Kognitiiviset taidot

Kognitiivisten taitojen opettamisen tavoitteena on, että oppilas aktivoituu ja oppii käyttämään aistejaan ympäröivän todellisuuden hahmottamiseen jäljittelyn ja mallioppimisen kautta. Tämän osa-alueen tulee sisältää aistien stimulointia ja harjoittamista, valinnan, luokittelun, ongelmanratkaisun ja syy-seuraussuhteen oppimisen harjoituksia sekä erilaisten toimintojen kehittämistä erilaisten leikkien avulla.

Toiminta-alueiden tavoitteet muodostavat kokonaisuuden. Tavoitteisiin pyrittäessä on välttämätöntä ottaa huomioon yksittäisen tavoitteen saavuttamisen vaikutus muiden taitojen hallinnan kehittymiseen.

6.5. Koulunkäynnin järjestäminen muulla tavoin

Perusopetuslain 18 §:ssä todetaan, että oppilaan opiskelu voidaan järjestää toisin kuin perusopetuslaissa on säädetty. Tämä tulee kyseeseen, mikäli oppilaalla katsotaan joltakin osin ennestään olevan perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot tai perusopetuksen oppimäärän suorittaminen olisi oppilaalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioiden joltakin osin kohtuutonta tai se on perusteltua oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä.

Mikäli oppilas on sairaalahoidossa, tällöin sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveydentilansa ja muut olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista.

Mikäli huoltaja haluaa, on hänellä oikeus järjestää lapsensa opetus kotiopetuksena. Asuinkunta on tällöin velvollinen valvomaan opetusta. Kotona opiskelevan lapsen lähin koulu järjestää oppilaalle tilaisuuden osoittaa tietonsa ja taitonsa opetussuunnitelman oppisisällöistä ja kirjoittaa oppilaalle todistuksen suoritetuista opinnoista. Someron kaupungin hallintosäännön mukaan sivistysjohtaja myöntää oppilaalle huoltajan vapaamuotoisesta hakemuksesta luvan kotiopetukseen.

7. Nivelvaiheet

7.1. Esiopetuksesta perusopetukseen³

Lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen varmistetaan hänen oppimiselleen jatkumo. Säännöllisellä ja suunnitelmallisella yhteistyöllä lastentarhanopettajat ja luokanopettajat luovat lapselle turvallisen siirtymisen.

Lapsen oppimisen kannalta tärkeä tieto siirtyy esiopetuksesta perusopetukseen. Tieto on luottamuksellista ja tiedon siirrossa tulee aina olla vanhempien kirjallinen lupa.

Keväällä huoltajat ja esiopetuksen opettajat täyttävät lapsesta siirtolomakkeen, joka annetaan vastaanottavalle koululle. Yksi tärkeä yhteistyömuoto esiopetuksesta perusopetukseen on esi- ja alkuopettajien koulutulokaspalaveri, jossa käyty keskustelu pohjautuu siirtolomakkeissa oleviin asioihin. Vastaanottava koulu muodostaa opetusryhmät käydyn keskustelun pohjalta. Koulutulokaspalaverin kokoonkutsujina toimivat koulujen rehtorit.

Yhteinen tapaaminen järjestetään erityistä tukea tarvitsevien lasten kohdalla, jolloin mukaan pyydetään lapsen huoltaja, esiopetusryhmän lastentarhanopettaja, kiertävä erityislastentarhanopettaja, luokanopettaja, erityisopettaja ja rehtori.

Esiopetuksen aikana lapselle laaditaan lapsen henkilökohtaisen esiopetuksen suunnitelma (leops). Leops siirtyy huoltajien suostumuksella lapsen mukana kouluun. Esiopetuksen vastaava lastentarhanopettaja toimittaa leopsit tuleville luokanopettajille toukokuun alkupuolella noudattaen salassapitovelvollisuuksia. Luokanopettajat palauttavat leopsit lasten vanhemmille luokanopettajan ja perheen ensimmäisessä tapaamisessa.

³ Kohta 7.1. käsitellään perusturvalautakunnassa.

Keväällä koulut järjestävät kouluun tutustumispäivän, jolloin tulevilla oppilailla on mahdollisuus tutustua koulun toimintaan. Lisäksi voidaan järjestää yhteisiä tapahtumia puolin ja toisin.

7.2. Kuudennelta seitsemännelle luokalle

Varhaiskasvatus, esi-, perus-, pienryhmä-, ja erityisopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta sisällöllisesti johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden, joilla on kaikilla useita, yhteisiä tavoitteita. Nivelvaiheen työskentelyn tarkoituksena on pehmentää koulun vaihdoksia ja saattaa oppilas seuraavaan kouluun turvallisesti.

Somerolla toimii yksi yläkoulu, joten kaikki oppilaat Someron alakouluilta siirtyvät samaan kouluun seitsemännelle luokalle. Lisäksi samaan kouluun siirtyvät Kiikalan kunnan Komisuon ja Rekijoen koulun oppilaat. Oppilasta koskevan tiedon siirtämisessä Kiikalan kunnasta Somerolle ovat huoltajat merkittävässä asemassa, tiedot kulkevat heidän kauttaan ja heidän luvallaan. Opetuksen järjestämisen kannalta oleellinen tieto voidaan aina siirtää.

Käytännössä nivelvaiheiden toiminta kuudennelta seitsemännelle luokalle siirryttäessä on Somerolla seuraavanlainen:

- Oppilaanohjaaja kiertää tukioppilaiden kanssa alakouluilla keväällä ja sopii näillä käynneillä kuudesluokkalaisten tutustumiskäynnin ajankohdan yläkoululle.
- Alakoulujen henkilökunta kerää kuudesluokkalaisten omia toiveita mm. luokkatovereiden suhteen ja muita tärkeitä tietoja kirjallisesti oppilailta ja heidän huoltajiltaan. Näistä kuudennen luokan opettaja kerää yhteenvedon yläkoulua ja luokkajakojen muodostamista varten.
- Oppilashuoltoryhmien kesken käsitellään luokkakohtaisesti oppilaita tammi-helmikuun aikana. Näissä tapaamisissa opetuksen järjestämisen kannalta oleelliset tiedot siirretään yläkoulun tietoon. Joissain tapauksissa, esim. erityisoppilaiden kohdalla, voidaan järjestää henkilökohtaisempia nivelneuvotteluja, joihin oppilas vanhempineen kutsutaan myös. Näistä sovitaan erikseen.
- Huoltajille ja tuleville 7. luokkalaisille pidetään tutustumisilta toukokuussa yläkoulussa.
- 7. luokan syksyllä uusien luokkien kanssa työskentelevät tehostetusti oppilaanohjaaja, luokanvalvoja ja tukioppilaat tavoitteenaan luokkien ryhmäyttäminen.

7.3. Perusopetuksesta toiselle asteelle

Peruskoulun päättöluokkalaisten osalta nivel toiselle asteelle on peruskoulun puolelta oppilaanohjaajan vastuulla. Vastaanottavissa kouluissa on erilaisia käytäntöjä.

Yhteistyökumppaneista merkittävin on Someron lukio. Se toimii samoissa tiloissa yläkoulun kanssa ja koulujen oppilashuoltoryhmissä toimivat samat henkilöt (kuraattori, psykologi ja terveydenhoitaja). Lisäksi osa opettajista on yhteisiä. Yhteistyö on luonnollista ja tiedot välittyvät joustavasti.

Salon ammattioppilaitoksen, Salon kaupan ja terveyden ammattiopiston sekä Halikon käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen kanssa tehdään yhteistyötä johon kuuluu, että jokainen 9. luokkalainen tekee oman opiskelusuunnitelman. Lisäksi koulun kanssa pidetään nivelvaihepalaveri siirtävistä oppilaista. Opiskelusuunnitelma ja muut oppilaisiin liittyvät paperit lähetetään vastaanottavaan oppilaitokseen, edellyttäen että niistä on asianmukainen siirtolupa.

Forssan ammatti-instituutin kanssa pidetään nivelvaihekokous, jossa välitetään opiskelun kannalta välttämätön tieto sekä kaikki sellaiset tiedot, joihin on saatu siirtolupa huoltajilta, välitetään eteenpäin.

Muihin toisen asteen oppilaitoksiin siirtyy yksittäisiä oppilaita. Heistä lähetetään vastaanottavaan kouluun opiskelusuunnitelma ja muut paperit, joihin on saatu siirtolupa.

8. Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden arviointi

Oppilaan arviointi jaetaan arviointiin opintojen aikana ja päättöarviointiin, joilla on erilaiset tehtävät.

8.1. Arvioinnin tehtävä

Opintojen aikaisen arvioinnin tehtävänä on ohjata ja kannustaa opiskelua sekä kuvata, miten hyvin oppilas on saavuttanut oppimiselle asetetut tavoitteet. Arvioinnin tehtävänä on auttaa oppilasta muodostamaan realistinen kuva oppimisestaan ja kehittymisestään ja siten tukea myös oppilaan persoonallisuuden kasvua.

8.2. Arvioinnin perusteet

Opintojen aikaisen arvioinnin tulee olla **totuudenmukaista** ja **perustua monipuoliseen näyttöön**. Arvioinnin tulee kohdistua oppilaan oppimiseen ja edistymiseen oppimisen eri osa-alueilla. Arvioinnissa otetaan huomioon sen merkitys oppimisprosessissa. Oppilaan arviointi muodostaa kokonaisuuden, jossa on tärkeää opettajan antama jatkuva palaute. Arvioinnin avulla opettaja ohjaa oppilasta tiedostamaan omaa ajatteluaan ja toimintaansa sekä auttaa oppilasta ymmärtämään oppimistaan. Oppilaan edistymistä, työskentelyä ja käyttäytymistä arvioidaan suhteessa opetussuunnitelman tavoitteisiin ja kuvauksiin oppilaan hyvästä osaamisesta.

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta sekä päättöarvioinnin kriteerit määrittelevät kansallisesti sen tieto- ja taitotason, joka on oppilaan arvioinnin pohjana. Numeroarvostelua käytettäessä hyvän osaamisen kuvaus määrittelee tason arvosanalle kahdeksan (8). Sanallisessa arvioinnissa kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta tukee opettajaa hänen arvioidessaan oppilaan edistymistä, ja se on arvioinnin perusta kuvattaessa, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet. Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta on laadittu jokaisen oppiaineen osion päätteeksi tuntijaon nivelkohtaan.

Arviointipalautetta tulee antaa oppilaalle ja hänen huoltajalleen lukuvuositodistusten lisäksi riittävästi ja monipuolisesti. Tietoa tulee antaa oppilaan edistymisestä, vahvuuksista sekä niistä oppimisen alueista, joita on kehitettävä. Arviointipalautetta voidaan antaa välitodistuksin, erilaisin tiedottein ja arviointikeskusteluissa tai muilla tavoin. Arviointipalautteen antamisesta on tarkemmin päätetty opetussuunnitelmassa.

8.3. Erityistä tukea tarvitsevan oppilaan arviointi

Sellaisen oppilaan, jota ei ole otettu tai siirretty erityisopetukseen, lievät oppimisvaikeudet tulee ottaa huomioon oppilaan arvioinnissa. Arvioitaessa tulee käyttää menetelmiä, joiden avulla oppilas kykenee mahdollisimman hyvin osoittamaan osaamisensa. Erityisopetukseen otetun tai siirretyn oppilaan arvioinnin periaatteet määritellään henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS).

Jos erityisopetuspäätöksen yhteydessä on päätetty, että *oppilas opiskelee perusopetuksen yleisen opetussuunnitelman mukaisesti*, oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa yleisen oppimäärän tavoitteisiin ja kuvauksiin oppilaan hyvästä osaamisesta.

Jos taas erityisopetuspäätöksen yhteydessä on päätetty, että *oppilas opiskelee yksilöllisen oppimäärän mukaan* yhdessä tai useammassa oppiaineessa, arvioidaan oppilaan suorituksia henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa määriteltyihin hänelle yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin perustuen. Silloin oppilaan osaamista ei arvioida suhteessa opetussuunnitelman perusteissa määriteltyihin hyvän osaamisen kuvauksiin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan arviointi perustuu yleiseen perusopetuksen opetussuunnitelmaan tai yksilöllisiin oppimääriin, sen mukaan mitä oppilaan erityisopetuksen järjestämisestä on päätetty. Oppilaan, jonka opetus on järjestetty toiminta-alueittain, arviointi perustuu oppilaan henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa asetettuihin yksilöllisiin tavoitteisiin. Oppilaan arviointi kohdistuu edistymiseen toiminta-alueittain. Arvioitavia toiminta-alueita ovat motoriikka, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot. Arvioinnin tulee perustua oppilaan kasvamis- ja oppimisprosessiin, sen lähtökohtiin ja tavoitteisiin. Oppimista arvioitaessa tulee ottaa huomioon oppilaan vamman tai sairauden aiheuttamat esteet oppimiselle.

8.4. Päätösarviointi

Päätösarvioinnin tehtävänä on määritellä, miten hyvin oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut perusopetuksen oppimäärän tavoitteet eri oppiaineissa. Päätösarvioinnin tulee olla valtakunnallisesti vertailukelpoista ja kohdella oppilaita tasavertaisesti. Päätösarvosanan tulee kussakin yhteisessä oppiaineessa perustua oppilaan osaamiseen perusopetuksen päättövaiheessa vuosiluokilla 8-9. Päätösarviointia varten on laadittu perusopetuksen päätösarvioinnin kriteerit kaikkiin yhteisiin oppiaineisiin. Oppilaan osaaminen arvioidaan perusopetuksen päätösarvioinnin kriteereiden pohjalta, monipuoliseen näyttöön perustuen. Jos yhteisen oppiaineen opiskelu päättyy ennen perusopetuksen päättövaihetta, oppilaan osaaminen arvioidaan kyseiseen oppiaineeseen laadittujen perusopetuksen päätösarvioinnin kriteereiden mukaan.

Päättöarvioinnin kriteerit määrittelevät tieto- ja taitotason arvosanalle kahdeksan (8). Päättöarvioinnin kriteerit on laadittu siten, että oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin oppiaineen kriteereiden edellyttämää osaamista. Joidenkin kriteerien saavuttamatta jäämisen voi kompensoida muiden kriteerien tason ylittäminen. Oppilas on saavuttanut perusopetuksessa vaadittavat tiedot ja taidot välttävästi (5), mikäli hän pystyy osoittamaan jossakin määrin kriteerien edellyttämää osaamista.

Päättöarvioinnissa työskentelyn arviointi sisältyy oppiaineen arvosanaan. Jos on päätetty, että oppilas opiskelee yksilöllisen oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa oppiaineessa, arvioidaan oppilaan suorituksia henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa määriteltyihin hänelle yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin perustuen. Silloin oppilaan osaamista ei arvioida suhteessa opetussuunnitelman perusteissa määriteltyihin päättöarvioinnin kriteereihin. Oppilaan, jonka opetus on järjestetty toiminta-alueittain, päättöarviointi perustuu oppilaan henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin.

8.5. Todistukset

Jos on päätetty, että oppilas opiskelee yksilöllisten oppimäärien mukaan, varustetaan numeroarvosana sekä sanallinen arvio tähdellä (*). Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee maininta siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä merkityt (*) oppiaineet henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa määritellyn yksilöllisen oppimäärän mukaan. Oppilaan, jonka opetus on järjestetty toiminta-alueittain, päättöarviointi on sanallinen.

9. Oppilashuollon erityiskysymyksiä

9.1. Oppilaan suojaaminen väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Koulun aikuisten vastuulla on seurata mitä koulussa tapahtuu ja huolehtia siitä, ettei kukaan lapsista joudu systemaattisen kiusaamisen kohteeksi. Kiusaaminen on koulun arjessa yksi yleisimmistä puuttumiseen velvoittavista negatiivisen käyttäytymisen muodoista. Tämän vuoksi esitelty toimintamalli on nimenomaan koulukiusaamiseen suunniteltu. Koulu on laaja yhteisö, jossa voi esiintyä myös muunlaista väkivaltaa, syrjintää ja häirintää. Osapuolia löytyy niin oppilaista kuin koulun henkilökunnastakin. Mikäli epäselviä tapauksia opettajille tai muille tahoille tulee vastaan, tuodaan nämä oppilashuoltoryhmän tietoisuuteen ja tilanteisiin puututaan kunkin tilanteen vaatimalla tavalla. Myös oppilaille ja huoltajille on tiedotettava keneen on hyvä olla yhteydessä tilanteissa, joissa koetaan epätasa-arvoista tai häiritsevää kohtelua tovereiden, opettajien tai koulu yhteisön muiden jäsenten tahoilta. Opettajan kokiessa tulevansa kiusatuksi tai häirityksi oppilaiden, huoltajien, tai koulu yhteisön muiden jäsenien taholta, asia on syytä tuoda välittömästi esimiehen tietoon ja sitä on mahdollista käsitellä myös oppilashuoltoryhmässä.

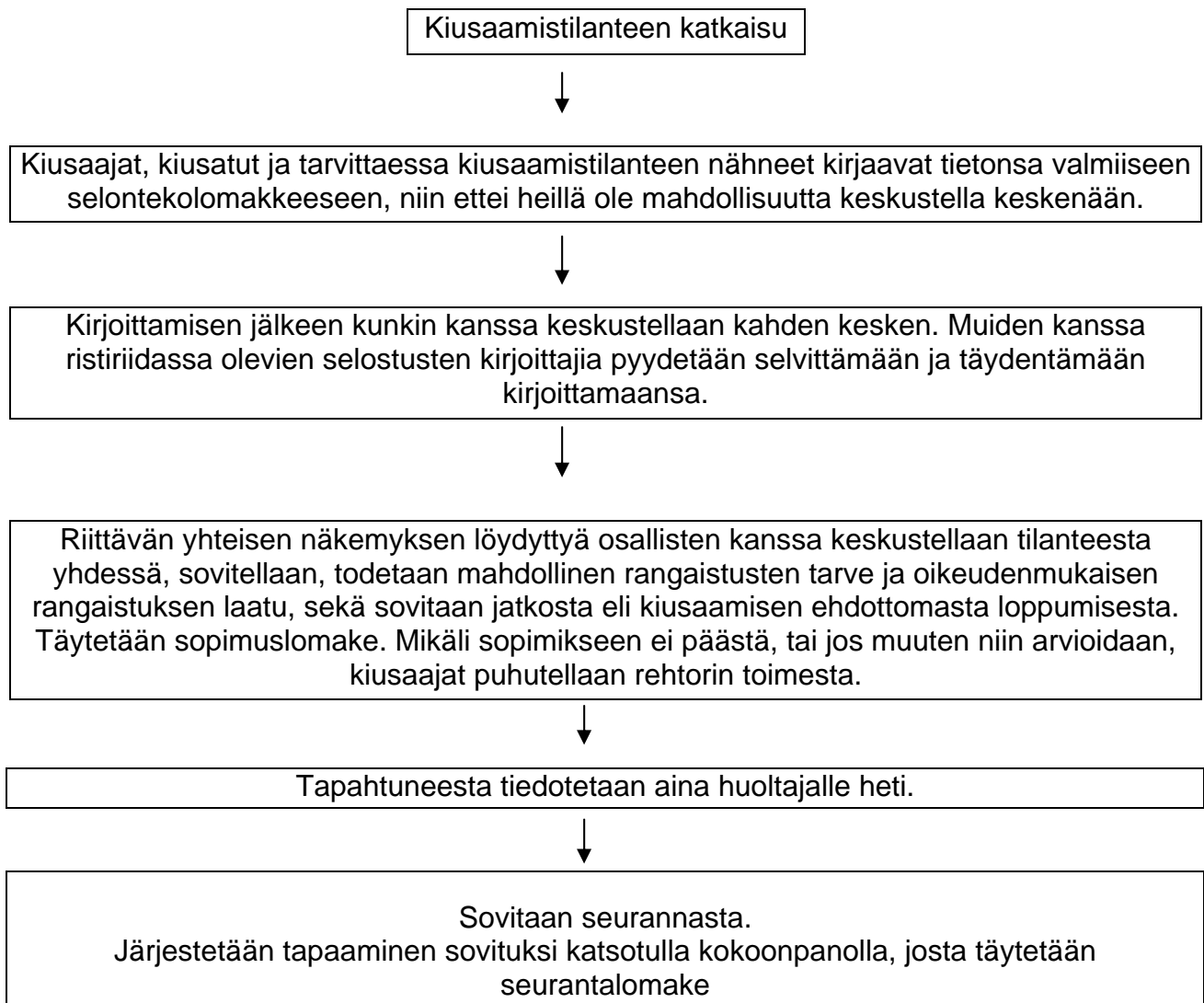
Perusopetuslain mukaan (POL 29 §) opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskelu ympäristöön. Turvallisen koulun tärkeitä toimintatapoja ovat aktiivinen kiusaamistilanteita ennaltaehkäisevä työ, kiusaamistilanteisiin nopea puuttuminen, selvittäminen ja avun tarjoaminen sekä kaikkien ilmenneiden tapausten jatkoseuranta. Luokissa tulee säännöllisesti keskustella luokan ilmapiiristä ja tunnelmasta.

Kaikki koulussa tapahtuva aggressiivinen käyttäytyminen tai erimielisyydet eivät ole koulukiusaamista. Koulukiusaamisesta on kyse silloin, kun yksi ja sama oppilas joutuu toistuvasti ja systemaattisesti toisten tahallisen, negatiivisen toiminnan kohteeksi. Kiusaamiseen liittyy yleensä voimasuhteiden epätasapaino; kiusattu oppilas on jollain tavalla puolustuskyvytön kiusaajaan tai kiusaajiin nähden. Koulukiusaaminen voi olla fyysistä (lyöminen, potkiminen, töniminen), psyykkistä (verbaalista nimittelyä, pilkantekoa) ja sosiaalista (ryhmän ulkopuolelle jättäminen, takanapäin juoruilu ja pahan puhuminen, muiden ryhmän jäsenten houkuttelu kääntymään kiusattua vastaan).

Kiusaamisen selvittämiseksi koulussa on hyvä tehdä säännöllisesti kysely kaikille oppilaille. Kyselyn tulokset käydään läpi oppilashuoltoryhmässä jossa suunnitellaan jatkotoimenpiteet ilmitulleisiin kiusaamisiin. Vuosittaisista kyselyistä tehdyt yhteenvedot säilytetään kouluilla ja toimitetaan koulutoimistoon.

Tavoitteena on selvittää koulussa esiin tulevat ristiriita- ja kiusaamistilanteet välittömästi niiden tullessa ilmi. Alla olevan mallin mukaisesti toimitaan kuin koulukiusaamisen kriteerit täyttyvät. Kiusaamistilanteiden käsittely saman mallin mukaisesti tuo selkeyttä ja ennustettavuutta koulun arkirutiineihin niin oppilaille kuin opettajillekin.

Kiusaamiseen puuttumisen malli:

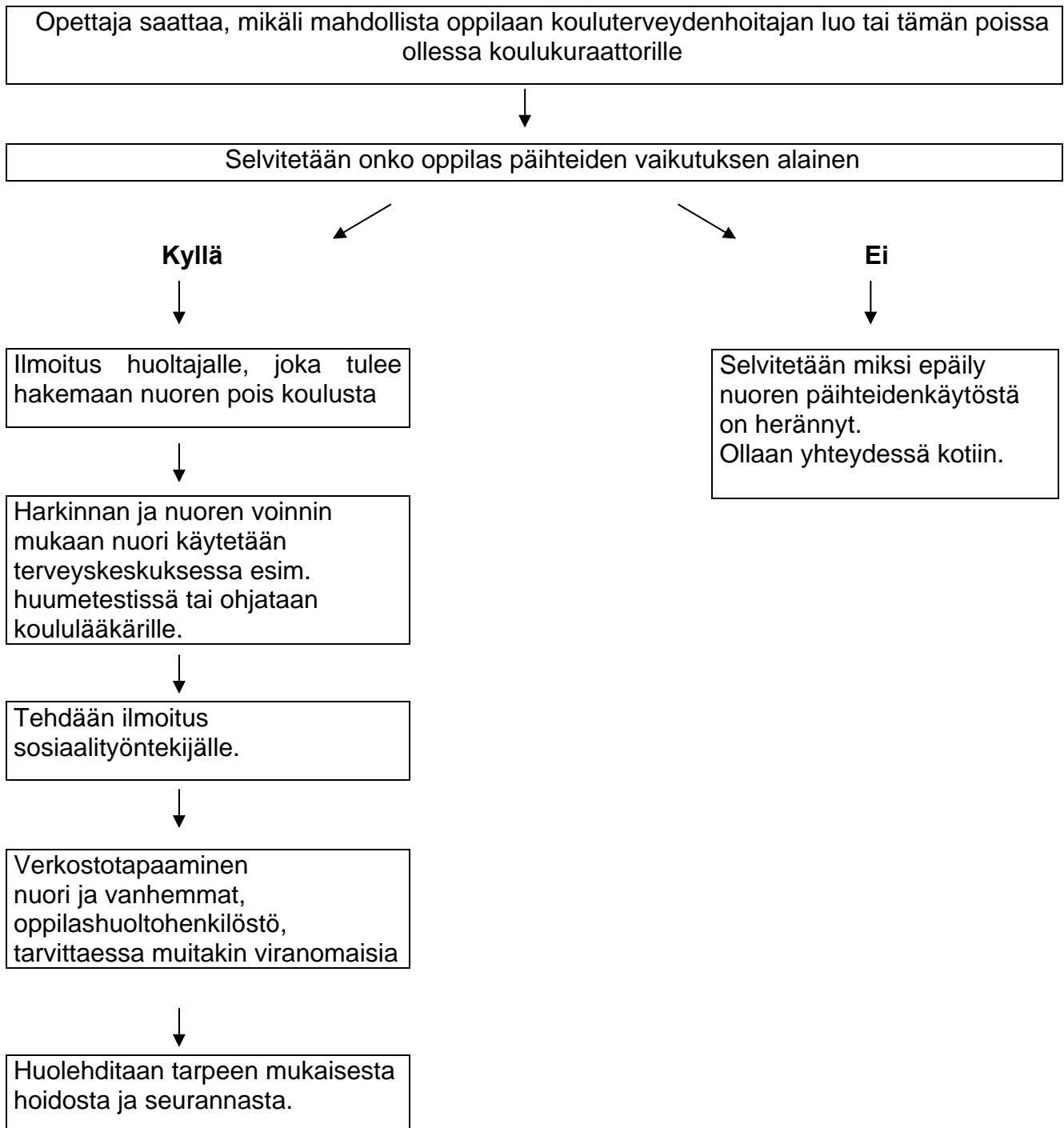
9.2. Koulun päihdetyö

Koulussa kohdataan koko ikäluokka lapsia ja nuoria. Tämä tavoitettavuus mahdollistaa päihteidenvastaisen työskentelyn osana koulun jokapäiväistä arkityötä.

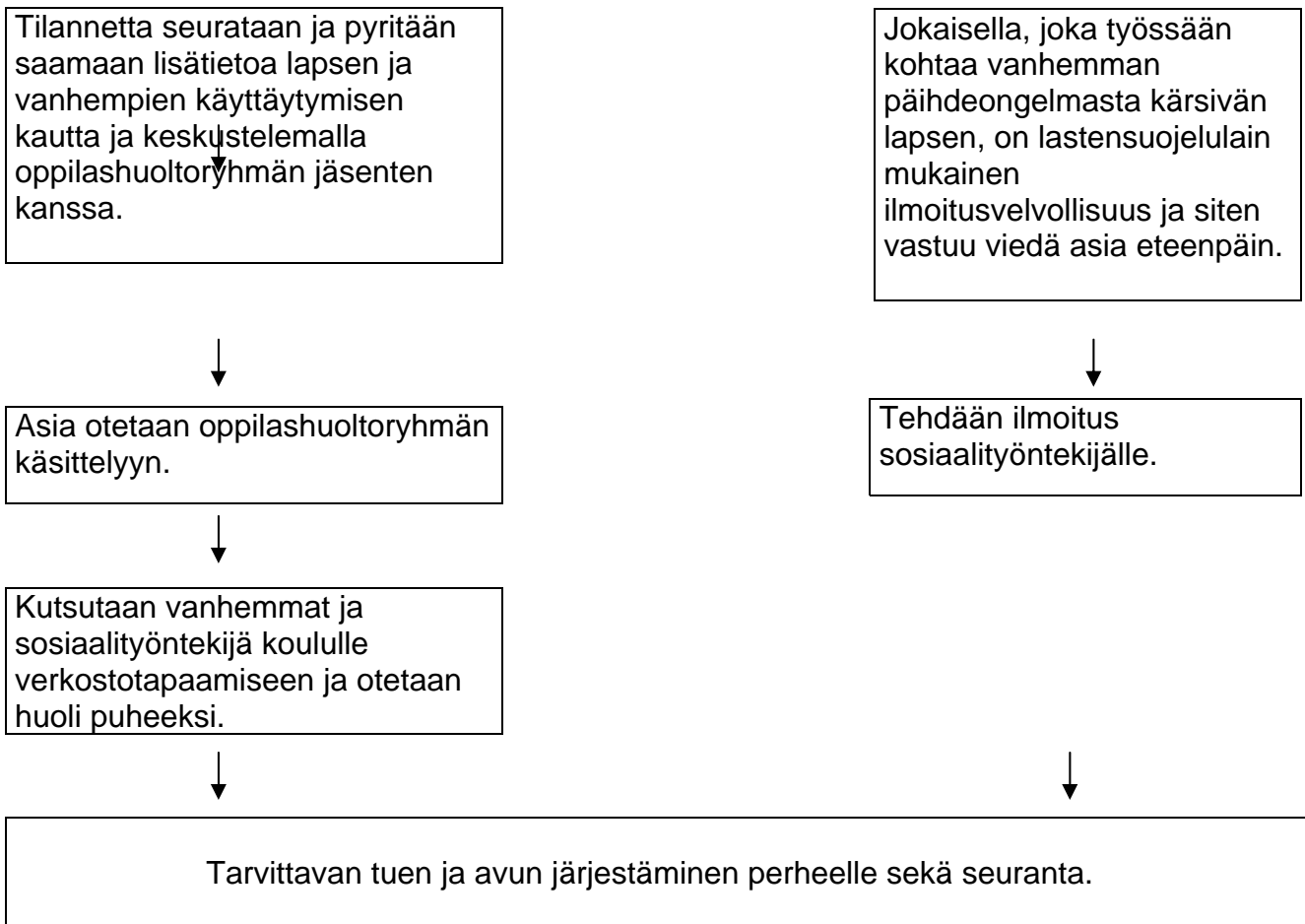
Oppilaita tavataan päihtyneenä koulussa harvoin. Joidenkin oppilaiden vapaa-ajanviettoon päihteet (lähinnä alkoholi, tupakka) kuitenkin tuntuvat kuuluvan. Viestiä päihteiden käytöstä tulee niin oppilaiden, vanhempien, opettajien kuin muiden viranomaistenkin taholta. Koulussa on vaikea havaita johtuvatko oppilaan vaikeudet nimenomaan päihteidenkäytöstä. Kun huolta oppilaan voinnista tai muusta käyttäytymisestä (esim. koulumenestys, poissaolot, väsymys, mieliala, aggressiivisuus, yms.) ilmenee, niihin pyritään tarttumaan mahdollisimman pikaisesti luokanvalvojan/opettajan ja oppilashuoltoryhmän yhteistyönä. Kun epäillään, että vanhempien päihteiden käyttö heijastuu lapsen hyvinvointiin, asia käsitellään koulun oppilashuoltoryhmässä, jossa sovitaan jatkotoimista.

Puuttumista lasten ja nuorten sekä näiden vanhempien päihteidenkäyttöön ohjaavat lait (tärkeimpinä alkoholilaki ja lastensuojelulaki). Yleinen periaate koulussa on; se toimii, joka havaitsee.

Oppilas on koulussa päihteiden vaikutuksen alaisena:

Oppilaan vanhemmalla epäillään ongelmallista päihteidenkäyttöä

9.3. Varautuminen ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteisiin sekä kuolemantapauksiin

Someron koulutoimessa on hyväksytty toimintamalli erilaisiin kriisitilanteisiin. Koulun kaikkien aikuisten tehtävänä on osallistua turvallisen oppimis- ja työympäristön luomiseen. Ongelmat pyritään ennaltaehkäisemään luomalla koulun arkityöskentely mahdollisimman turvalliseksi ja selkeäksi toimintojen hyvällä suunnittelulla, vastuullisella toiminnalla ja riskien huomioimisella. Erilaiset työskentelymallit, joita tässäkin strategiassa esitellään, luovat osaltaan selkeyttä toimijoille ja edesauttavat ongelmien ennaltaehkäisyä. Turvallisuuden takaamiseksi kouluilla on myös järjestyssäännöt, joiden noudattamiseen oppilaita ohjataan ja valvotaan päivittäin.

Aina ei riittävä ennaltaehkäisy ja varautuminenkaan estä kriisien syntymistä. Koulun henkilökunnan tulee säännöllisesti perehtyä ”Ohjeita koulun kriisitilanteisiin” asiakirjaan, jotta kriisitilanteessa osataan toimia sovitulla tavalla. Koulun rehtori huolehtii, että kriisitoimintaohjeet saatetaan myös uusien työntekijöiden tietoisuuteen. Koulun kriisitoimintaohjeiden tarkoituksena on auttaa ja helpottaa koulu yhteisön jäseniä kriisien sattuessa. Toimintaohjeilla pyritään selkiyttämään ja auttamaan tilanteeseen tarttumista ja jälkihoitoa. Koulun oppilashuoltoryhmä koordinoi koulun kriisityötä ja päivittää päivitystä vaativat kohdat lukuvuosittain.

9.4. Turvallisuussuunnitelma

Jokaisella koululla tulee olla turvallisuussuunnitelma, joka sisältää toimenpiteet vaaratilanteiden varalle (pelastautuminen) ja niiden ehkäisemiseksi (yleisestä turvallisuudesta huolehtiminen). Turvallisuussuunnitelmaan kuuluu myös ohjeisto kriisitilanteita varten.

10. Kehittämiskohteet ja toimenpiteet

10.1. Oppilashuolto

Oppilashuoltoryhmä

- pidetään huoli siitä, että on tarpeeksi aikaa kokouksiin, tarpeeksi säännölliset kokoukset
- ryhmässä on yhdessä sovitut ja kirjatut suunnitelmat ryhmän toiminnalle ja niitä tarkistetaan ja arvioidaan säännöllisesti
- kehitetään työmuotoja aktiivisesti ja pyydetään palautetta ryhmän sisältä ja ulkopuolelta
- toimiva kirjanpito -> jatkotoimet kaikkien tiedossa ja varsinkin omat vastualueet
- vielä parempi yhteistyö ja tiedonkulku oppilashuoltoryhmän ja opettajiston välillä
- yhteistä koulutusta ryhmille
- opettajia informoidaan oppilashuoltoryhmän toiminnasta

Koulupsykologi

- toimivuutta oppilaiden ohjauksiin koulupsykologille -> esitietolomakkeet käyttöön ja ajoissa yhteydenotto psykologia ehdottavalta taholta oppilaan huoltajiin
- koulupsykologin palautteen kohdentuminen ”oikeille” tahoille
- toiminnan vakiinnuttaminen ajallisesti niin paljon kuin se on mahdollista (esim. keväällä kouluvalmiustutkimukset ja nivelasiat)
- toiminnasta tiedottaminen
- yhteistyötahojen kanssa työn rajaaminen ja selkiyttäminen -> ohjausten kohdentuminen oppilaan kohdalla heti oikeaan paikkaan turhien pyörittelyjen välttämiseksi
- oppilasmääräsuositus koulupsykologia kohden on 700–1000, Somerolla olisi optimaalisesti työtä kahdellekin koulupsykologille -> joihinkin työn ruuhkakohtiin (kevät/kouluvalmius) kannattaisi miettiä psykologiharjoittelijan palkkaamista (4 kk harjoittelu)
- säännöllinen työnohjaus oman jaksamisen ja ammatillisen kehittymisen tueksi

Koulukuraattori

- kaupungissa olisi käyttöä kokopäiväiselle koulukuraattorille

Oppilashuollon erityiskysymykset

- toimintamalleja kehitetään ja uudistetaan aktiivisesti
- toimintamallit otetaan yleisesti käyttöön ja niistä tiedotetaan säännöllisesti niin vanhoja kuin uusiakin työntekijöitä

Nivelvaiheet

- kun ollaan saatu kokemusta nivelvaiheiden toimivuudesta nykyisen mallin mukaisesti, niin jatkossa kehitettäisiin vielä tulevien 7. luokkalaisten ja mahdollisesti ekaluokkalaistenkin ryhmäytämiskäytänteitä, tässä esim. koulukuraattori ja nuorisotoimi voisivat olla luontevat yhteistyökumppanit

10.2. Tukea tarvitsevien opetus

Varhaiskasvatus

- Lapsen oppimisvaikeudet ja muu erityisen tuen tarve pyritään tunnistamaan mahdollisimman varhain:
 - Päivähoidossa kartoitetaan lapsen tuen tarve.
 - Esiopetusikäisten osalta kartoitetaan kouluvalmiutta kouluvalmiustutkimusten ja tarvittaessa yksilötutkimusten avulla.
 - Päivähoidossa laaditaan kaikille lapsille lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma tai esiopetuksen suunnitelma.
 - Lisätään päivähoidon työntekijöiden valmiuksia tukea kuntouttavaa varhaiskasvatusta tarvitsevien lasten kehitystä.
 - Pyritään palkkaamaan koulutettuja avustajia vakinaisiin työsuhteisiin.
 - Kuntouttavaa varhaiskasvatusta tarvitsevat lapset sijoitetaan pääasiassa tavallisiin päivähoitoryhmiin, jolloin on panostettava henkilöstön perehdyttämiseen, erityisosaamiseen ja konsultaatiotuen lisäämiseen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa.

Erityisopetus

- Erityisopetuspäätösten täytäntöönpanon ja tarkistamisen selkiyttäminen
- HOJKS käytänteiden kehittäminen
- Yhteistyösopimusten kehittäminen lähikuntien kanssa erityisopetuksen järjestämisessä